

**ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ
АРХІТЕКТОРІВ УКРАЇНИ
У ВІДБУДОВІ
М І С Т
І С І Л**

ДЕРЖТЕХВИДАВ УКРАЇНИ

СПІЛКА РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УРСР

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ АРХІТЕКТОРІВ УКРАЇНИ У ВІДБУДОВІ МІСТ І СІЛ

*Матеріали VI Пленуму
Спілки радянських архітекторів
України*

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНИ

Київ

1946

Львів

Редактор *О. Білоус*

Творческие задачи архитекторов Украины по восстановлению городов и сел

(На украинском языке)

БФ 01915. Зам. 368. Объем 5 $\frac{1}{2}$ арк. В одном друк. арк. 36.000 знак.
Підписано до друку 1/VII 1946 р. Тираж 2.000

14 Республ. друк. Львів, Ліндего 4.

10—15 липня 1945 року в м. Києві відбувся пленум Правління Спілки радянських архітекторів України. На пленумі були присутні архітектори всіх обласних міст республіки, а також провідні архітектори Москви і Ленінграда.

У роботі пленуму взяв участь голова РНК УРСР й секретар ЦК КП(б)У Микита Сергійович Хрущов.

Пленум заслухав доповідь голови Спілки радянських архітекторів УРСР тов. Г. В. Головка — «Творчі завдання архітекторів України у відбудові міст і сіл».

У дебатах на доповідь виступили: президент Академії архітектури УРСР В. Г. Заболотний, заст. начальника Управління сільського й колгоспного будівництва при РНК УРСР Г. В. Шлаканьов, ст. науковий працівник Державного архіву А. Д. Ярошенко, голова Спілки радянських архітекторів м. Харкова О. М. Касьянов, скульптор Е. М. Фрідман, нач. Миколаївського облвідділу в справах архітектури П. М. Афонченко, архітектор Державного інституту проектування міст Є. Г. Теплицький, голова Спілки радянських архітекторів м. Дніпропетровська Ф. Н. Дерябін, архітектор Г. С. Носкін, професор архітектури О. Г. Молокін (Харків), проф. І. В. Васильченко (м. Полтава), головний архітектор м. Чернігова архітектор П. Ф. Букловський, начальник Харківського облвідділу в справах архітектури В. М. Орехов, архітектор О. О. Сидоренко (Діпромiст), заст. начальника відділу архітектурно-будівельного контролю П. І. Клеваїчук, заст. начальника Управління в справах архітектури при РНК УРСР М. К. Іванченко, інженер В. П. Прстопопов (Діпросільбуд), головний архітектор м. Полтави А. С. Вайнгорт, заст. начальника Управління в справах архітектури при РНК УРСР І. І. Малоземов, академік архітектури Л. В. Руднев (Москва), нач. Ворошиловградського облвідділу в справах архітектури

В. П. Седашов, головний архітектор м. Києва О. В. Власов, академік архітектури Б. М. Іофан (Москва), головний архітектор м. Одеси А. О. Лисенко, нач. Управління в справах архітектури при РНК УРСР М. А. Остапенко, архітектор Державного інституту проектування міст УРСР О. В. Барабаш, член-кореспондент Академії архітектури СРСР Є. А. Левінсон, академік архітектури О. В. Шусєв (Москва), голова Спілки радянських архітекторів м. Сталіно О. Д. Кузнецов, академік архітектури С. Є. Чернишов (Москва), професор архітектури О. Д. Зелігер (Одеса), оргсекретар Правління Спілки радянських архітекторів СРСР професор І. Є. Маркелов, відповідальний секретар Спілки радянських архітекторів СРСР К. С. Алабян та інші.

Пленум також заслухав доповіді керівників творчих секцій Спілки: Планування й забудови міст — В. І. Новіков; Планування й забудови сіл — О. О. Тацій; Житлового й цивільного будівництва — проф. Я. А. Штейнберг; Художньої промисловості — Н. Д. Манучарова; Історії та теорії архітектури — І. О. Ігнаткін; Архітектурних кадрів — О. Я. Хорхот.

По основній доповіді пленум ухвалив резолюцію, в якій відображено матеріали секцій.

Г. В. ГОЛОВКО

Голова Правління Спілки радянських
архітекторів України

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ АРХІТЕКТОРІВ УКРАЇНИ · У ВІДБУДОВІ МІСТ І СІЛ

*Доповідь на VI Пленумі Спілки радянських архітекторів
України*

Пленум Спілки радянських архітекторів України зібрався через два місяці після того, як на полях боїв змовкли останні гарматні залпи і великий Сталін сповістив про остаточну перемогу нашої Червоної Армії над гітлерівськими розбійниками. Нам ще важко збагнути всю велич цієї події, нам бракує слів, щоб передати наші почуття, нашу радість і подяку тому, хто крізь вогонь і бурю привів Радянську країну до торжества культури, цивілізації й гуманізму над мороком, злом, людожерством.

Наша перемога над заклятим ворогом — німецьким фашизмом велика. До неї привів нас великий Сталін. Під прапором цієї перемоги зодчі Радянської України створюватимуть архітектуру, гідну епохи.

Наш народ був у zenіті свого господарського й культурного розвитку, в розквіті своїх творчих сил. Плодотворна мирна праця була джерелом щастя для кожної радянської людини. Та підлий напад німецько-фашистських орд перервав наше мирне, сповнене творчості, життя. Весь народ стіною піднявся проти ворога. До зброї взяли й архітектори. В кривавих битвах з напасниками вони чесно й самовіддано боронили здобутки радянського народу, свою рідну землю.

З сумом і безмежною пошаною ми схиляємо голови свої перед світлою пам'яттю наших товаришів, членів Спілки радянських архітекторів України — Валентина

Белякова, Сергія Усова, Івана Довгалюка, Сидора Гулеватого, Леоніда Барабаша, Теплицького та інших, які віддали своє життя за велику справедливу справу радянського народу, за перемогу над ворогом.

Ми пишаємося тим, що сім'я радянських архітекторів України виховала відважних воїнів — Героїв Радянського Союзу Семена Тутученка і Миколу Стадничука, орденоносців Якова Кравчука, Григорія Шлаканьова, Якова Рабіновича, Михайла Остапенка, Миколу Іванченка, Івана Коткова, Йосифа Неймарка, Ольгу Альошину, Миколу Плехова та інших.

А ті з архітекторів України, кому не довелося безпосередньо зі зброєю в руках брати участь у розгромі фашистських поневолювачів, працею своєю і талантом зміцнювали могутність радянської держави й Червоної Армії, віддаючи всі сили для справи перемоги. На перший заклик партії і радянського уряду, особисто Микити Сергійовича Хрущова вони повернулися на рідні землі і відразу ж, услід за визволенням українських міст і сіл, взялися за відбудовну роботу. У найважчих умовах, коли ще долинав гуркіт битв і на обрії миготіли спалахи артилерійських залпів, архітектори спільно з усім народом самовіддано трудилися, щоб якомога швидше повернути містам і селам нашої республіки їх колишню принаду і красу.

Проте, багато треба сил, енергії, щоб залікувати рани, завдані окупантами, і відродити кожну ділянку нашого життя, зробити її такою ж багатою і сонячною, а то ще й кращою, ніж її знали ми до війни. В цьому українському народові допомагають усі народи нашої країни і в першу чергу великий російський народ, союзний уряд і особисто товариш Сталін. Про розквіт життя українського народу, про його культуру, мистецтво невпинно дбає вірний соратник великого Сталіна — наш любимий Микита Сергійович Хрущов. Саме завдяки його безпосередньому керівництву наші досягнення в усіх галузях політичного, господарського, культурного життя, зокрема в архітектурі, стали особливо значними.

Батьківське піклування товариша Сталіна, провід більшовицької партії, велика допомога уряду й народів СРСР, повсякденне керівництво тов. Хрущова — запорука того, що український народ, у тому числі загін архітекторів, з честю справиться з грандіозними завданнями,

що стоять перед ним, успішно ліквідує наслідки війни і швидко піде шляхом творення ще багатшого і красивішого життя.

**
*

Великі руйнування заподіяли німецько-фашистські варвари в нашій країні. Самих шкіл та клубів зруйновано і спалено близько 45 тисяч. А скільки знищено музеїв, бібліотек, інститутів, лікарень, поліклінік! Якої страшної шкоди завдано колгоспам і радгоспам України!

Лежить у руїнах прекрасна вулиця Києва — Хрещатик і суміжні з ним квартали. Майже цілком зметено з лиця землі Тернопіль, Чернігів, Кременчук, Бердичів, Ковель та інші міста. Страхітливі сліди лишили по собі гітлерівські погромники в Харкові, Сталіно, Ворошиловграді, Вінниці, Житомирі, майже в кожному українському місті, не кажучи вже про тисячі дощенту спалених сіл. В наслідок цього житлова площа скоротилася на мільйони квадратних метрів, набагато зменшилася кількість громадських, учбових, культурно-освітніх будинків, пам'яток нашої культури.

Кістяки зруйнованих німцями споруд, купи каміння й попелу, залишені ними на місці пам'яток нашої слави й могутності, — все це кличе до праці невтомної, до праці самовідданої.

Програму нашої відбудовної роботи накреслив глава радянського уряду України Микита Сергійович Хрущов. Понад рік тому в своєму виступі на нараді керівних працівників Українського філіалу Академії архітектури СРСР він сказав:

«У цій великій роботі по ліквідації наслідків німецької окупації одна з провідних ролей належить нашим архітекторам та будівельникам. Перед ними стоїть почесне завдання не лише швидко відбудовувати, але й організувати роботи по відбудові та будівництву так, щоб наші міста й села стали ще красивішими, ніж вони були раніш, щоб вони мали всі вигоди для роботи та відпочинку трудящих нашої країни».

Тепер, як ніколи, архітектори повинні бути прапороносцями войовничого гуманізму і відповісти на всі питання, що хвилюють радянську людину і зв'язані з відродженням та розвитком радянської архітектури. Адже

жодне мистецтво так тісно й так безпосередньо не зв'язане з народом, як архітектура. Людина народжується і все своє життя проводить в оточенні архітектури. Якщо, скажімо, з'явиться невдала кінокартина, п'єса, книжка чи полотно художника, — все це можна покласти на полицю, прибрати геть з очей. Непривабливого ж з архітектурного погляду будинку ніде не сховаєш, і він довгі десятиліття мулятиме око.

Архітектура не лише обслуговує утилітарні потреби населення, а й своїми формами, мовою образів відбиває основи життя, культуру. Художня сила твору вимірюється тим, наскільки глибоко художник проникає в дійсність, ставленням самого художника до неї. Тільки той витвір мистецтва, що проникає в дійсність, буде близький народові. А чим ближче мистецтво до народу, тим більша його роль у житті, тим вище художнє й суспільне значення мистецтва.

«Мистецтво належить народові, — говорив Володимир Ільїч Ленін. — Воно повинно якнайглибше коренитися в самій товщі широких трудящих мас... Воно повинне об'єднувати почуття, думку й волю цих мас, піднімати їх». Це покладає особливо велику відповідальність на наших зодчих, вимагає від них створення такої архітектури, яка буде цінним вкладом у скарбницю радянського мистецтва.

Якщо архітектор у проектах своїх споруд любовно розв'язуватиме не тільки функціональні і утилітарні, а й художні завдання, то такі споруди вважатимуться справжніми витворами архітектури, а отже й витворами мистецтва.

Витвори мистецтва, які викликають радість у людини, навівають теплі почуття й затишок, створюються не тільки самим знанням і вмінням, а й палкою любов'ю до своєї справи. Любов до мистецтва, до своєї Батьківщини повинна проймає душу кожного архітектора. Байдужість у творчості — це найгірше зло для митця, вона знецінює і самого художника, і його роботу. Ще в 1939 році, виступаючи перед працівниками мистецтва, М. І. Калінін говорив: «Треба любити батьківщину з усім тим новим, що існує в Радянському Союзі, і показати її, батьківщину, в красивому вигляді».

Хоч би що робив архітектор — чи то створював жилий будинок, чи школу а чи цілий архітектурний комп-

лекс, одна думка не повинна залишати його й на хвилину: думка про те, що все це робиться в ім'я радянського мистецтва, робиться для створення найкращих умов життя радянського народу.

Ми повинні прагнути до того, щоб створювані нами міста склалися не лише з одного красивого майдану з окремими монументами, а щоб кожна вулиця з усіма її будинками викликала приємні почуття у людини. А в нас є багато таких вулиць, якими неприємно навіть ходити. І все це буває тому, що в проектах ще й нині основну увагу приділяють лише центральній частині міста, майданові, основній магістралі, а до розв'язання інших, «малих» архітектурних вузлів підходять схематично.

Народ наш хоче бачити свої міста і села кращими й красивішими, ніж вони були до війни. Треба наповнити місто світлом, повітрям, зеленню і, якщо є можливість, наблизити його до річки, зв'язати місто з водними просторами.

Складаючи проект відбудови, реконструкції або проект будівництва нового міста, архітектор повинен гармонійно пом'якшувати територіальну віддаленість городянина від природи і тим самим ліквідувати контрастність між міськими будинками і живою природою.

Не можна миритися з тим, що місто стоїть на водній магістралі, а населення міста не має змоги культурно користуватися водою. Візьмімо Дніпропетровськ, Кременчук, Херсон чи інші великі й малі міста, розташовані понад Дніпром, Бугом, Ворсклою, Псолом, Сулою та іншими річками. Найкращі і найзручніші місця біля водного дзеркала, як правило, зайняті тут всілякими складами, які створюють антисанітарні умови для життя міста.

Обов'язок архітектора, обов'язок громадянина й патріота радянської держави настійно домагатися, щоб кожний куточок міста, селища, села був красивий, впорядкований і чистий. Треба підносити культуру наших міст і рішуче боротися проти неохайності, проти вузького відомчого підходу до інтересів міста, селища. До цього завжди кличе нас Микита Сергійович Хрущов.

Товариш Хрущов зажадав від архітекторів: «При плануванні й відбудові міст необхідно приділити особливу увагу їх озелененню, влаштовувати парки, сквери, сади, провадити деревонасадження на вулицях».

Зелені насадження, що мають велике значення для

життя народу, створюють свою систему архітектури, яка становить складову й невід'ємну частину міського і сільського ансамблю та зближує людину з природою.

Треба вже зараз поставити питання про озеленення наших залізниць і шосейних шляхів. Управління залізниць, Ушосдор повинні розробити план заходів по озелененню і негайно взятися за його здійснення. Зелені насадження допоможуть художньо оформити наші численні і досить скучні магістралі.

Необхідно вивчити й використати багатий досвід садово-паркового мистецтва на Україні. Такі садово-паркові осередки, як Уманський, Тростянецький, Устимівський, Немирівський, Білоцерківський, Корсунський, Наталівський та інші, слід узяти на окремий облік як державні заповідники. В деяких парках є прекрасні павільйони, гроти, фонтани та інша архітектура малих форм, яка потребує реставрації й охорони.

В галузі зеленого будівництва відчувається гостра нестача кваліфікованих кадрів. Час подумати відповідним наркоматам і організаціям (НККГ, НКЗ та ін.) про створення нових і відновлення тих спеціальних факультетів у вузах, що існували раніш, а також розпочати підготовку цих кадрів у середніх професійних школах та в системі трудових резервів.

**
*

Проект планування й відбудови міста, селища — це важливий і відповідальний документ.

Архітектори часто сперечаються з приводу того, що саме є основним у проекті, що саме повинне привертати до себе нашу увагу передусім? Я думаю, що новизна.

Почуття нового — це цінна властивість кожного більшовицького працівника. Ніде так не підтримується нове всією силою суспільства, як у радянській державі. Це нове в господарстві, в економіці, в науці й техніці допомогло розгромити сильного й небезпечного ворога.

Бути справжнім новатором в архітектурі, як і в конструюванні літаків, будівнанні гармат і танків, — справа нелегка. Радянські архітектори повинні подолати найважчі перевали, щоб дати високоякісні твори радянської архітектури.

Радянська архітектура успадкувала великі традиції класичного будівельного мистецтва. Поруч з тим більш

як за чверть століття свого існування вона створила і свої власні традиції.

Двадцять п'ять з лишком років — це велика творча школа; вона нас багато чого навчила, в тому числі й мудрого правила: немає застиглих принципів творчості, творчість — це невпинне шукання, рух уперед.

Для справжнього новатора немає нічого забороненого, коли він пройнятий благородним прагненням показати справжнє бажання свого народу. Тим часом, дехто з архітекторів боїться переступити якесь правило архітектури, що призводить до звуження архітектурних можливостей і до створення речей, подібних одна до одної.

Наше завдання полягає в тому, щоб вижити канонізацію окремих імен і творів.

Справжня творчість — це перемагання того, що здається непереборним. «Неможливо, а я доб'юся» — ось те «безумне дерзання» людського розуму, яким так захоплювався Олексій Максимович Горький. Фронтовики, читаючи книгу Миколи Островського, писали: «Ми любимо Островського за те, що він учив, як треба переступати через не можна». Тим-то книга Островського воювала разом з бійцями й офіцерами. І невипадково, що бійці пропонували нагородити її орденом Вітчизняної війни.

Дерзати і творити, щоб знайти глибоку наукову істину, вміло користуватися гіпотезою, довести її, перетворити гіпотезу в закон зможе лише той, хто здатний іти на риск, хто творчо користується фантазією, яка базується на реальній дійсності нашого прекрасного життя.

Якщо наша творчість піде шляхом новаторства й дерзання, то ми зможемо об'єктивно поставитися до традицій і творчої спадщини нашого народу.

Дехто думає, що любов до народного полягає у вихвалянні народної відсталості, в ідеалізації примітивів побуту й культури. Тим часом, в умовах соціалістичного будівництва поняття про народність докорінно змінилося. Соціалістичний зміст народності робить її глибоко інтернаціональною, при всій багатобарвності її національних особливостей. Справжня народність завжди поєднується з невпинним шуканням художніх форм, які відповідали б духові часу.

Нам потрібна більшовицька пропаганда традицій, які прикрашають історію нашого народу й допомагають радянським архітекторам краще, впевненіше творити і

знаходити найближчі шляхи до серця й розуму радянської людини.

В наші дні особливо широко ставиться питання про народність, про національні форми в радянській архітектурі, про глибокий зв'язок архітектора з народною творчістю й сучасністю.

Історія мистецтв переконує нас в тому, що творчість художників минулих часів тільки тоді була великою й вічною, коли вона була глибоко народною, а це означає — і національною.

Але національне в мистецтві не насаджується штучним способом. Творчість Пушкіна, Шевченка, Рєпіна, Чайковського, Горького та інших наших великих художників глибоко національна тому, що вона близька думкам, сподіванням і почуттям народу. Найдосконаліший витвір майстра не матиме справжньої краси, якщо він (цей витвір) не народний.

Національне мистецтво твориться не самим лише талантом. Знання життя і вміння по-філософському його осмислити, здатність увібрати в себе все, чим багате й характерне життя цілого народу, є неодмінною умовою в роботі кожного митця, а зокрема й архітектора.

Зустрічаються архітектори, які захоплюються архітектурою міст Європи і тягнуть з цієї архітектури, не розбираючись майже все в свої проекти. Є навіть така думка, що коли архітектор не побуває в інших країнах і не ознайомиться з архітектурою цих країн, то навряд чи він зможе успішно розв'язувати великі завдання радянської архітектури.

Знайомство з архітектурою передових європейських та американських країн і, взагалі, знайомство з географією світу має велике значення, бо воно розширює кругозір архітектора, збагачує його досвід, знання. Але не можна все таки ставити розвиток нашої архітектури в залежність від поїздки архітекторів до Америки чи, скажімо, до Італії.

Свого часу великий російський композитор М. І. Глінка поїхав до Італії, звідки мали зійти на нього всіляке світло, сила й напучення, і що ж привіз з Італії Глінка? Він привіз ту ж таки думку про національне мистецтво, думку про російську музику. Він переконався, що все італійське йому зовсім чуже, не властиве. «Ми, жителі півночі, — писав Глінка, — відчуваємо інакше». Отже, для

Глінки загально визнані авторитети не існували, він виступав з критикою цих авторитетів.

А візьміть Даргомижського, який про драматичні сцени Європи говорив, що вони галасливі, мудровані, але далекі від натури, від реалізму.

Салтиков-Щедрін говорив: «Перенесіть мене в Швейцарію, в Індію, в Бразілію, оточіть якою хочете розкішною природою, накиньте на цю природу яке завгодно прозоре й синє небо, я все таки знайду милі мені сіренькі тони моєї батьківщини, бо я всюди і завжди ношу їх».

Усі передові уми царської Росії, після того як об'їздили всю Європу, повторювали слова великого російського драматурга Фонвізіна; «Наша нація не гірша ні за яку».

Нині, в нашу світлу й сонячну епоху Сталіна, ми з особливою гордістю маємо право сказати про себе: «нації багатонаціональної радянської держави справді не гірші ні за які». Наш передовий і могутній народ, який очолив боротьбу проти найстрашнішого ворога людства — фашизму, має право йти в мистецтві своїм власним шляхом.

Народ-переможець гідний найбільш високого, найбільш прекрасного й хвилюючого мистецтва. Він не простить нам найменшого фальшу, бо радянська архітектура повинна бути передовою архітектурою світу.

А втім, з усього цього зовсім не впливає, що ми повинні відмовитися від вивчення мистецтва й техніки інших передових країн світу. Йдеться про те, щоб не наслідувати, а свідомо відібрати те, що з найбільшою силою допомагає розкрити глибокий зміст явищ дійсності, які такі близькі й дорогі нашому народові.

У своєму виступі Микита Сергійович Хрущов так визначив завдання радянських архітекторів:

«Працюючи над плануванням міст і окремих будинків, треба зважати на весь досвід класичної архітектури, досягнення нашої радянської архітектури, а також зважати на національні особливості нашої республіки. Треба використати все те прекрасне, що створили за багато десятиріч російський і український народи в галузі будівництва та архітектури. Архітектори й будівельники повинні керуватися тією настановою, що в нашій країні головна увага має бути спрямована на створення людині добрих умов для її роботи і для її відпочинку».

Ці слова чудово відображають загальну основу творчих шукань радянської архітектури.

Ми іноді пориваємося за кордон, навіть у перше-ліпше місто, аби тільки за кордон, а своїх міст не знаємо, не знаємо як слід і пам'яток архітектури.

Архітектурні пам'ятки Москви, Києва, Чернігова, Полтави, Львова, Владіміра, Новгород, Чернівців, Одеси, Закарпаття та інших міст являють собою величезну цінність для нас, вони становлять славу і гордість національного мистецтва, культури. Ось чому так пильно радянська держава, партія охороняють пам'ятки народів СРСР.

Архітектурні пам'ятки, наче музика в камені, звучать у віках, зберігаючи пам'ять про минулі епохи. Ці пам'ятки вчать нас художніх способів, майстерності, декоративної обробки матеріалів та ін.

За бібліографічними даними, на Україні є понад 2000 пам'яток архітектури.

Наша архітектурна спадщина за роки війни зазнала тяжких втрат. Німецькі загарбники доклали всіх зусиль, щоб зруйнувати й розграбувати їх. Усе, що так любовно й дбайливо створювалося століттями, що так пильно й ретельно оберігав наш народ, держава, — усе це німецькі загарбники перетворили на руїни.

Серед багатьох зруйнованих пам'яток є видатні витвори нашого будівельного мистецтва від XI і до XX століття, як Успенський собор, Братський корпус Видубецького монастиря, Київський університет, колишній царський палац у Києві, Борисоглебський собор, Спаський собор, Успенський собор Єлецького монастиря, будинок Чернігівської академії, Козелецький собор, палац князя Потьомкіна-Таврійського (Дніпропетровськ), ампірний ансамбль Круглого майдану в Полтаві, Полтавський історичний музей і т. д.

Настав час серйозно подумати про облік, відбудування й охорону наших пам'яток. Те, що хоча б якоюсь мірою збереглося, треба відродити за всяку ціну.

Пам'ятки архітектури треба вміло показати в нових і відбудовуваних міських ансамблях. Про їх історію та значення повинен знати народ. У цьому має допомогти архітектурна пропаганда, яка, на жаль, ще не посіла належного місця в нашій роботі.

Ми стоїмо на широкому шляху творення, становлення нашого великого архітектурного стилю, і наш обов'язок знати, що кожний великий стиль виробляв свою власну, йому лише властиву, філософію архітектури. Без підвищення політичного й професіонального рівня не можна створити стиль архітектури епохи, в якій ми живемо.

Дехто думає, що творчі успіхи залежать лише від того, наскільки добре володітиме архітектор олівцем та пензлем. Життя завжди переконує нас в тому, що навіть найобдарованіші творчі працівники стають безсилими й нездатними рухати свою справу вперед, відстають від загальних завдань соціалістичного будівництва, якщо вони стоять на низькому ідейному рівні, якщо вони не оволоділи всеперемагаючою революційною теорією марксизму-ленінізму. Високий ідейно-політичний рівень дає майстрові силу і орієнтацію в боротьбі за створення архітектури.

Завдання створення архітектури, як мистецтва, пройнятого великим історичним змістом, передовими ідеями нашої епохи, може бути здійснене тільки поєднанням окремих видів мистецтва. Ті твори, що поєднують у собі архітектуру, живопис, скульптуру, є справжньою поезією в камені, в металі.

З історії ми знаємо, що більшість видатних живописців і скульпторів працювали пліч-о-пліч з архітекторами, вони наполегливо шукали синтезу і завжди прагнули привести до внутрішнього узгодження всі види мистецтва. Такі приклади ми маємо в нашій радянській дійсності: будівництво московського метро, виставка в Парижі, сільськогосподарська виставка та ін.

В створенні нашого архітектурного стилю неоціненну допомогу має подати ідейна, професіональна критика, великі архітектурні спори, в яких народжується архітектурна істина. Проти критики немов би ніхто не заперечує, але практично критики дуже й дуже мало. Мені здається, що одна з основних причин недостатньої критики полягає в тому, що ми, критикуючи, не завжди вміємо знайти й підтримати те нове, що кожного дня народжується в нашій архітектурі. Наша критика не завжди об'ек-

тивна й глибока, вона не вміє ще брати за живе. Суворість і правдивість нашої критики часто залежить не тільки від якості проекту, а також і від того, хто підписує цей проект. Нас іноді приваблюють популярні імена, і ми ходимо перед цими іменами навшпинець. Нерідко клеїмо ярлики «майстер», «талант» тим, хто не заслужив цього імені тепер, та й навряд чи заслужить він його завтра.

Слова російського поета Олександра Блока, що «не слід давати ім'я мистецтва тому, що називається не так», стосуються безпосередньо нас. Ми повинні бути більш суворими і правдивими до себе й до своїх товаришів.

Великий недолік нашої критики полягає і в тому, що часом, розійшовшись, критикують просто навалом, до «мігрени», як то кажуть. Мені розповідали, що в Харкові, несучи свої проекти в Будинок архітектора для обговорення, брали з собою про всяк випадок валеріанку. Нехай у цій розповіді була їдка іронія, але ж усі ми знаємо, що критика в нас недосить уважна і далеко ще не чуйна.

Ідейна й професіональна критика поєднує в собі вимогливість, діловитість і чуйність. Особливо велике значення має чуйність, коли ми критикуємо роботу молодих архітекторів, рядових наших товаришів, які несуть основний тягар роботи над відбудуванням міст і сіл.

Є люди, які болісно реагують навіть на ділову критику. Вони у збудженому стані тут же вимагають конкретних вказівок, майже готових рецептів і формул, з допомогою яких вони могли б бездоганно творити. Інструкція для новаторів, для людей, які дерзають, шукають, — непотрібна. Було б зовсім некорисно і навіть шкідливо для критики перелічувати, що саме можна і чого не можна. Важливими є суцільність враження, загальні зв'язки деталей і цілого.

Нам, як повітря, потрібна творча й принципова критика, не зважаючи ні на що і ні на кого, бо тільки така критика розкриває позитивне й негативне в творі. І той, хто по-справжньому любить архітектуру, той не може не любити критику.

Ідейна критика допоможе нам у боротьбі з ворожими проявами на фронті архітектури, з протягуванням формалістичних тенденцій, з безпринципним копіюванням усього того, що дивиться назад, а також у боротьбі проти окре-

мих проявів національної обмеженості, яка завжди була чужою великим майстрам.

Відсутність критики, недостатня ідейно-виховна робота полегшує проникнення в радянське мистецтво ворожих нам ідей і чужих впливів. Закляті вороги радянського народу — українсько-німецькі націоналісти намагаються проникнути у всяку щілину, якщо з цієї щілини тхне благодущністю і безідейністю. За ідейну чистоту нашого архітектурного фронту радянські архітектори повинні невтомно боротися. Наші успіхи завжди визначатимуться тим, наскільки ми міцно озброєні ідейно й професійно.

**
*

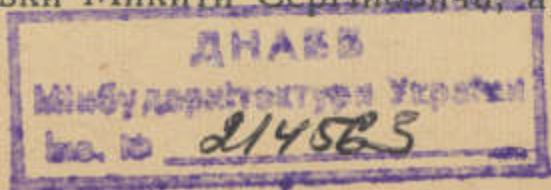
Великі й відповідальні завдання поставили перед зодчими України партія, уряд і особисто товариш Хрущов у галузі архітектури й будівництва наших сіл.

«Відомо, — говорив Микита Сергійович, — що багато сіл зруйновано німецькими загарбниками, і тепер проводиться велика робота по їх відбудові. І тут наші архітектори повинні стати на допомогу, дати проекти планування сіл, беручи до уваги вимоги нашого колгоспного села, беручи до уваги перспективи розвитку колгоспів. Слід би дати кілька зразкових проектів, які б використовувалися при будівництві сіл.

...При цьому, звичайно, слід передбачити, де і як розміщувати господарські будівлі, як влаштувати громадський парк, де побудувати школу, лікарню, сільраду, млин та інші громадські, колгоспні й жилі будинки. І крім того, треба не просто поставити хату, але й запланувати навколо палісадник, озеленення тощо. Одне слово, треба дати план вигідного й красивого розміщення села, колгоспу. Тут треба також взяти до уваги національні моменти. Український селянин дуже любить прикрашати свою хату. Треба йому допомогти в цьому».

Творче завдання, поставлене перед архітекторами, своїми масштабами і значенням винятково велике й цікаве. Треба створити нове обличчя соціалістичного села, якомога швидше й ширше передати колгоспникові досвід культурного будівництва, допомогти йому швидше відбудувати чи побудувати нове житло та інші культурно-побутові приміщення.

Виконуючи ці вказівки Микити Сергійовича, архітек-

гори тт. Штейнберг, Тацій, Юрченко, Добровольський, Іванова, Грабовський, Юстова, Жежерін та інші опрацювали проекти житла для колгоспників деяких сіл Броварського, Переяслав-Хмельницького, Макарівського, Гребенківського і Димерського районів. 100 будиночків збудовано на основних магістралях, які ведуть на Київ, з таким розрахунком, щоб вони максимально оформляли в'їзди в столицю і, водночас, правили за певний зразок для колгоспників. Треба сказати, що ми з цим завданням не справилися як слід. Не зважаючи на ряд хиб у проектуванні й особливо в будівництві колгоспних будиночків, самий факт здійснення цього заходу має велике значення в справі дальшого подання практичної допомоги селу.

Перш ніж братися до проектування, Микита Сергійович порадив архітекторам, щоб вони разом з керівниками Київської області поїхали на село і поговорили з колгоспниками про наступне будівництво. Група архітекторів виїжджала до всіх сіл, де намічене будівництво. Колгоспники щиро зустріли їх і з великим інтересом поставилися до цієї дуже важливої справи. Архітектори наочно переконалися, що звичайна традиційна хата задовольнити колгоспника вже не може ні з господарського, ні з культурного погляду, бо життя села розвивається на новій, більш могутній і багатій основі. І тому зовсім не мають рації ті архітектурні романтики, які оспівують українську хату та вбачають у ній шедевр народної творчості і, виходячи з цього, тупцюють навколо цієї хати, навколо застарілих традицій, що вже не мають коріння в сучасному житті радянського селянина.

Зміст нашої колгоспної архітектури має визначатися непорушним законом господарської доцільності, вимогами зручності, піклуванням про людину, про колгоспного трудівника. Ми мусимо зробити все залежне від нас, щоб елементи міської архітектури та будівельної культури нестримно проникали на село, щоб колгоспники відчували реальну допомогу міста у створенні нового архітектурного обличчя села.

Принцип соціалістичного реалізму в архітектурі колгоспного села, а також і міста, повинен знайти свій конкретний вияв у правдивості, в єдності архітектури з природою, в широкому використанні місцевих будівельних матеріалів, у тих високохудожніх архітектурних фор-

мах, які логічно впливають з простоти й конструктивної суті народних будівель.

Треба не забувати і про архітектуру малих форм, як, наприклад, паркан, ворота, хвіртка, лави, колодязі та інші елементи, що беруть активну участь в архітектурному оформленні наших соціалістичних сіл, у створенні їх барвистого колориту.

Все вище і вище підноситимуться темпи планування і будівництва сіл. Запорука цього—в піклуванні товариша Сталіна, нашого українського уряду, ЦК КП(б)У й особисто Микити Сергійовича Хрущова про колгоспне селянство.

З ініціативи Микити Сергійовича Раднарком УРСР та ЦК КП(б)У 27 квітня 1945 року прийняли історичне рішення про будівництво жилих будинків колгоспників, виробничих будівель у колгоспах та культурно-побутових споруд на селі. Це великої ваги рішення розглянуте й схвалене ЦК ВКП(б) і особисто товаришем Сталіним.

**
*

У створенні повноцінних архітектурно-художніх образів наших міст і сіл важливу роль відіграє прикладне мистецтво.

Радянська людина не тільки хоче бачити красивий, стильний будинок. Вона хоче жити й працювати у зручній і стильній обстановці, щоб в інтер'єрі відбивалось нове світовідчуття, зміст нового життя. Відображення нового ми бачимо в інтер'єрах нашого прекрасного метро та інших нових спорудах.

Мистецтво в побуті має величезне виховне значення.

Багатющі національні традиції і багатотисячлітній досвід народної декоративної майстерності, починаючи від дрібних виробів до монументальних розписів та декорації будинків, — основа для нового піднесення всієї нашої художньої промисловості. Наш народ будував житла й прикрашав їх виточненими візерунками, оригінальними комбінаціями барв. Він завжди чуйно ставився до краси в повсякденному побуті.

Треба як слід попрацювати над новими зразками художньої промисловості і все краще, що створено нашим народом та майстрами, необхідно вивчити й творчо освоїти в масовому виробництві. Вимога одна: все, що ми

виготовляємо для потреб радянської людини, має бути витончене й красиве.

Напередодні війни художня промисловість Радянської України посідала видатне місце в нашій економіці. В цій галузі працювало близько 40 тисяч чоловік — майстрів різних спеціальностей, які давали багатий асортимент прекрасних виробів: фаянсово-керамічні, різьба на дереві, гобелени, вишивки тощо. Було 8 шкіл майстрів і Крелевецький технікум. Тисячі художніх виробів експонувались на виставках у Москві, Києві, Нью-Йорку та Парижі. Вироби художньої промисловості, експоновані на виставці в Парижі, відзначено почесною нагородою — золотою медаллю.

Відбудовуючи й створюючи нову художню промисловість України, треба особливо подумати про кадри, які творитимуть неперевершені зразки прикладного мистецтва.

В недалекому майбутньому, можливо, постане питання про створення єдиного республіканського центра для керування художньою промисловістю.

Постанова РНК УРСР та ЦК КП(б)У про відновлення і розвиток художньої промисловості на Україні відкрила великі можливості для виявлення творчих сил і здібностей народних мас. Від правильного розв'язання питань, зв'язаних з розвитком художньої промисловості, значною мірою залежить і успіх радянської архітектури.

**
*

Колосальне значення будівельної індустрії в справі розвитку радянської архітектури всім відоме. Відомо також і те, що не можна далі працювати наосліп. Не можна складати проект споруди, не знаючи, з якого саме матеріалу будуватимуть споруду за цим проектом. В розпорядження архітектора також мають бути надані високоякісні матеріали, якими можна вільно оперувати під час проектування, і, крім того, йому треба бути впевненим, що будівництво здійснюватиметься точно за проектом.

Творчість архітектора залежить не тільки від його обдарованості, а в багатьох випадках від Наркомпромбудматеріалів (нарком тов. Усіков), Наркомжитлоцивільбуду (нарком тов. Садовський), Укоопромради (голова тов. Філіппов), Наркомлісу (тов. Самійленко) та інших

організацій, які погано ще працюють на користь нашого архітектурно-будівельного фронту.

Скільки цінних творчих задумів залишається іноді на папері через погану роботу будівельних організацій, промисловості будівельних матеріалів та художньої промисловості! Практика показала, що можна зробити прекрасний проект, задум якого викликатиме захоплення в архітектурної ради, а коли збудують споруду, то і сам автор не завжди впізнає, що збудована вона за його проектом. Наприклад, проектом передбачене застосування граніту, кераміки, теракоти, а насправді це лишилось тільки побажанням архітектора.

До речі, про теракоту (палену землю). Її застосовували в стародавні часи, в середні віки, в епоху Відродження, в період, коли Америка почала споруджувати хмарочоси. А наші наркомати для виробництва теракоти нічого ще реального не зробили, хоча цей матеріал вічний щодо міцності і архітектурно виразний.

Архітектурна громадськість, ставлячи перед наркоматами конкретні й реальні пропозиції, повинна цікавитися тим, як швидко реагують на них підприємства будівельної промисловості. Треба допомагати цим підприємствам, треба їх критикувати за погану якість вироблюваної продукції. Ділова критика — це велика допомога.

Уже давно настав час, щоб будівельна промисловість дала в наше розпорядження в необмеженій кількості добру цеглу, черепицю, гіпсові, керамічні та інші матеріали і вироби. А в нас якщо і випускають щонебудь хороше з будівельної й художньої продукції чи меблів або текстилю, то здебільшого для виставки. Зразки, які ми мали на виставці, свідчать про те, що при бажанні й більшовицькій наполегливості ми можемо робити посправжньому хороші речі і в усякій кількості.

**
*

Спілка радянських архітекторів України об'єднує близько 700 членів та кандидатів. Усі вони виконують важливу й потрібну для нашої країни справу: створюють проекти відбудови й реконструкції наших міст, складають типові проекти індивідуального масового житла. В архітектурних майстернях Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Полтави, Сталіно, Ворошиловграда йде

напружена робота. До планування наших міст і сіл, хоча й повільно ще, включаються висококваліфіковані архітектори.

Праця, вкладена в проект індивідуального жилого будинку, ціниться так само високо, як і робота архітектора, який проектує монумент-унікум. Бо не тільки з величних монументів, а й з типового жилого будинку, клубу, дитячого садка робитимуть висновок про зрілість нашої архітектури.

Окремі архітектори роблять серйозну спробу дати в своїх проектах планування і архітектурне обличчя відбудовуваного міста. Але тут ще немає відчутних успіхів, бо архітектори-планувальники про архітектурно-художню красу й поезію міста говорять не завжди переконливо і часто в своїх пояснювальних записках пишуть про це трафаретними фразами.

Планування відбудовуваних міст України вимагає від усіх нас і, насамперед, від Державного інституту проектування міст більш серйозного ставлення, а надто в справі розподілу міст між архітекторами. До складання проектів планування міст треба залучити наших досвідчених архітекторів, майстрів Заболотного, Альошина, Вербицького, Хаустова, Штейнберга, Замечіка та інших.

У нас нині склалося таке становище, коли окремі архітектори, наприклад тт. Борисенко, Панчук, Дмитрієвська, Малищенко, Теплицький та ін., проектують по два і навіть по чотири міста. І не якінебудь, а такі великі міста, як Запоріжжя, Дніпропетровськ, Сталіно, Маріуполь, Миколаїв, Полтава. Якщо взяти ті строки, за які треба подати складений або навіть скорегований проект планування, то ви можете уявити собі архітектурну й інженерну якість окремих проектів.

Архітектори Діпромiста дуже багато витрачають часу на роз'їзди з одного міста до іншого. Я вже не кажу про те, що всілякі погодження теж вимагають чимало часу, іноді більше, ніж потрібно для самого проектування.

Діпромiст має добрі традиції, але поряд з ними тут знайшли собі притулок і погані. Моя особиста думка: Діпромiст не повинен бути проектним комбінатом, монополістом у проектуванні всіх міст, тим більше, що в ряді міст є архітектурні сили, які можуть складати плани реконструкції і відбудови. Проектування на місці спри-

ятиме поліпшенню якості проектів, а також зростанню місцевих архітектурних кадрів.

Управління в справах архітектури при РНК УРСР повинне як слід подумати над тим, щоб якомога раціональніше розставити архітектурні кадри і щоб переважна їх більшість була безпосередньо на виробництві. Адже основна маса архітекторів зосереджена в Києві та Харкові, а в таких містах, як Чернігів, Херсон, Тернопіль, Станіслав, Суми та ін., по одному-два чоловіка. Ряд великих промислових міст, особливо в Донбасі, не мають жодного архітектора. Я думаю, що створювати, сидячи в Києві, архітектуру, боротися за високу якість її тоді, як у багатьох містах немає архітекторів, — майже неможливо.

З кадрами у нас важко, а втім, коли вміло їх розставити, то ми зробимо значно більше для розвитку нашої архітектури, ніж ми робимо тепер.

**
*

Активізації архітектурної творчості сприяв приїзд з Москви, Ленінграда та інших міст на Україну групи архітекторів, які подають діяльну допомогу в справі відбудови зруйнованих міст і сіл нашої республіки.

Особливе піднесення всього архітектурного життя України викликав недавно проведений конкурс на проект планування й забудови Хрещатика, організований з ініціативи Микити Сергійовича Хрущова. Раднарком УРСР замовив проекти провідним архітекторам Москви, Ленінграда, а також архітекторам України: проф. Заболотному, Власову, Іванченкові, Тацію, Штейнбергу, Добровольському, Касьянову, Орехову. Спільно з цими товаришами, як автори, працювали архітектори Каракіс, Шлаканьов, Юрченко, Мілініс, Іванова, Жежерін, Копаревський, Макаренко.

Поряд з цим багато архітекторів України брали участь у відкритому конкурсі, і їх участь ознаменувалась неабиякими творчими успіхами. Наприклад, група молодих архітекторів у складі тт. Сазанського, Граужіса, Свідерського, Іванюка, Степанова одержала першу премію; проф. Альшин, проф. Хаустов, архітектори Колесніченко, Шлаканьов, Сидоренко, Чорновол, Бойченко дістали другу й третю премії і група студентів архітектурного факультету — четверту премію.

Працюючи над виконанням урядового завдання по складанню форпроектів планування й забудови Хрещатика, здочі подали багато цінних пропозицій. Ці пропозиції візьме до уваги міський архітектор, коли остаточно складатимуть проект центральної вулиці столиці.

Проте, окремі автори майже без всякого вагання дали себе полонити архітектурним традиціям, гадаючи, що цим самим вони легко справляться з завданням. Підсумки конкурсу показали, що хоч яке прекрасне минуле архітектури, воно все таки належить своїй епосі.

Одна з істотних хиб у проектах Хрещатика полягає і в тому, що в цій великій і відповідальній роботі не було органічної участі скульпторів, художників. Якщо ми не ставитимемо практично і не розв'язуватимемо питань синтезу в проектуванні й будівництві Хрещатика, то де ж тоді ми по-справжньому займатимемося цією важливою справою? Адже можливості для співробітництва трьох мистецтв, що їх надає Хрещатик, — необмежені. Таке співробітництво може застерегти і від деякої провінціальності, що помічалась і в окремих конкурсних проектах.

Не зважаючи на те, що конкурсні проекти не критикувались широко архітектурною громадськістю, все таки деякі автори самі зробили для себе висновок і досить щиро розкритикували свої роботи.

Проектна практика періоду відбудовних робіт у нас не така вже велика. Але після Хрещатика ми маємо багато конкурсних проектів колгоспного житла, котеджів тощо. І дуже погано, що ці конкурсні проекти лежать без будьякого руху. Їх досі навіть не розглядали на архітектурній раді Управління в справах архітектури.

Але мало лише перелічувати те, що спроектували, збудували й збудуємо. Нам потрібний ще глибокий аналіз нашої роботи. Спинимось на окремих проектах таких великих вокзалів, як Львівський, Харківський, Полтавський. Автори цих проектів Домашенко та Лимар пішли досить легким, але неправильним архітектурним шляхом.

Наприклад, архітектор Домашенко при відбудуванні Львівського вокзалу намагався об'єднати стиль барокко (такий вигляд має будівля з боку міста) з модерним (вигляд від дебаркадеру) і ренесансом, яким малося на увазі оздоблювати інтер'єри будинку. Архітектор Лимар

проекти вокзалів Харкова й Полтави наситив елементами багатьох стилів і епох. Коротше кажучи, вийшла типова еклектика.

З поданих на затвердження дев'яти чи десяти проєктів вокзалів майже жодний проєкт не можна було затвердити: окремі з них мають вигляд гірший від тих, що були раніш. І, не зважаючи на те, що проєкти не затверджено, в Полтаві та інших містах вокзали почали будувати. Проєкт Кам'янець-Подільського вокзалу (автор арх. Лоскутов) подали на затвердження архітектурної ради після того, коли будівництво було майже закінчене.

Архітекторам, які працюють у галузі транспортного проєктування, треба, поки ще не пізно, серйозно замислитися над архітектурою наших залізниць.

Водночас треба піднести роль і авторитет затверджуючих інстанцій, щоб їх поважали ті, кому доведеться побувати на раді з своїм проєктом.

**
*

Постанова уряду про організацію Комітету в справах архітектури при РНК УРСР та його місцевих органів має історичне значення. Вона свідчить про глибоку увагу партії та уряду до питань архітектури. Цей захід покладає на архітектурну громадськість ще більшу відповідальність за піднесення архітектурного фронту на вищій щабель. Треба допомагати державним органам архітектури, щоб вони працювали краще.

Дехто з наших товаришів нарікає на те, що окремі працівники обласних відділів у справах архітектури намагаються командувати Спілкою радянських архітекторів, не хочуть зважати на громадську думку і цим самим насаджують бюрократичні методи в роботі. Моя порада така: замість нарікати, візьміть та діловою критикою й протверезіть таких грацівників, дайте їм зрозуміти й відчути силу колективу. Треба тільки не боятися закликати до порядку тих людей, які на колектив дивляться зневажливо і поводяться як вельможі.

Є товариші, які витрачають цінний час на те, щоб ґрунтовно з'ясувати, хто кому саме підлягає, і доводять давно вже відому азбучну істину, що Спілка архітекторів, як громадська творча організація, не може бути підпорядкована, скажімо, обласному відділові архітектури чи комусь іншому. Ця статутова організація має свій респуб-

ліканський і всесоюзний центр. Спілкою радянських архітекторів керує партія.

Якщо ми з усією енергією поринемо в повсякденну роботу і по-державному розв'язуватимемо питання, ми досягнемо потрібних результатів і нам не буде коли і не буде на кого скаржитись. Але ми працюємо ще погано. Масштаби і темпи нашої роботи не відповідають повністю завданням сьогоднішнього дня.

Треба піднести почуття відповідальності кожного громадського керівника, до кого колектив виявив своє велике довір'я. А проте деякі керівники не виправдують цього довір'я, бо не дорожать ним. Для прикладу візьмемо голову Львівського оргкомітету тов. Натальченка. За цілий рік своєї роботи він навіть не навів порядку в спільчанському господарстві. Не зважаючи на вимоги, він не надіслав потрібних матеріалів про тих архітекторів, яких оргкомітет рекомендує до Спілки. Затверджений кошторис архфонду поклав до себе в стіл і нікому про це не сказав. Коли йому принесли новий кошторис для погодження, він заявив: «Навіщо працювали даремно, коли кошторис давно вже затверджено в Москві і він лежить у мене в столі». Працівник Львівського архфонду архітектор Головка теж не зовсім уважно ставиться до своїх громадських обов'язків.

Погано працює й Дніпропетровська філія Спілки (голова тов. Дерябін). У Дніпропетровській організації немає достатньої спаяності, є елементи групівщини, створено ґрунт для всіляких інтриг.

Харківська організація нашої Спілки (голова тов. Касьянов) є найбільшою, вона об'єднує велику кількість добрих, кваліфікованих архітекторів. Їй, безумовно, треба бути передовою організацією, бо для цього вона має всі умови. А тим часом Харківська організація посідає перше місце серед тих організацій, які працюють погано.

Спілка в цілому, як організація, мало відчувається тому, що вона не подає дійової допомоги місцевим радянським і партійним організаціям у якнайшвидшому здійсненні планів відбудовних робіт.

Добра робота нашої творчої Спілки — це справа всіх архітекторів, неодмінна умова плідотної праці кожного з них. Для цього нам треба в першу чергу звернути особливу увагу на піднесення дисципліни серед архітекторів. Наша організація добровільна щодо перебування в ній,

але не можна ставитись як кому заманеться до дисципліни, до виконання нашого статуту. Адже дисциплінованій людині краще працювати, творити. Нехлюйству, неохайності, некультурності треба оголосити смертельну боротьбу. На увагу й піклування, якими оточують партія та уряд творчих працівників, ми, архітектори, повинні відповідати дисциплінованою, самовідданою працею на благо своєї Батьківщини.

Після пленуму має бути проведена перереєстрація членів і кандидатів Спілки. Цей захід так само повинен сприяти піднесенню громадсько-політичної й творчої активності радянських архітекторів, як і активізації всієї діяльності Спілки, підвищенню її авторитету, громадської ваги.

У центрі уваги роботи Спілки повинен бути архітектор і його творчість. Треба створювати таку обстановку в Спілці, щоб вона приваблювала, зігрівала архітектора, допомагала йому зростати ідейно й професійно. Потрібна атмосфера високої принциповості, дружби, дбайливого й уважного ставлення до появи нових талантів.

Спілка об'єднує архітекторів, які працюють у різних наркоматах, відомствах та навчальних закладах. Але не вузьковідомчі інтереси повинні непокоїти нас; на першому плані має стояти висока якість архітектури, незалежно від того, з якого відомства вона йде. Тимто Спілка мусить бути найоб'єктивнішою організацією в оцінці творів архітектури, в напрямі критики.

Громадська критика проектів, глибока й високоідейна, потрібна нам особливо тепер, коли окремі організації Комітету в справах архітектури при РНК СРСР проектують і самі ж затверджують проекти. Треба остерігатися, щоб наші затверджуючі інстанції не виробили еталону, штампу, який може нівелювати й гальмувати розвиток індивідуальної творчості. Я думаю, що слова Маяковського про те, що поетів повинно бути якомога більше і різних, безпосередньо стосуються й архітекторів.

Успіхи роботи місцевих філій Спілки залежатимуть насамперед від того, наскільки громадські керівники стоятимуть на висоті свого становища, наскільки вони глибоко зрозуміють і оцінять роль та значення творчого колективу у відбудовних роботах. Якщо архітектура наших міст і сіл радуватиме радянського громадянина, тоді ми матимемо право сказати, що з дорученою важливою ділянкою роботи ми справляємося з честю.

Рішення червневого пленуму ЦК КП(б)У, виступ на цьому пленуму Глави уряду УРСР Микити Сергійовича Хрущова — велична програма відбудови й будівництва наших міст і сіл, яка запалює на самовіддану працю кожного трудівника нашої республіки. Партія поставила перед будівельниками й архітекторами конкретні завдання, на виконання яких ми повинні мобілізувати всі свої сили, всю свою творчу енергію.

Ми маємо всі умови для успішного виконання поставлених перед нами завдань. Створено Управління в справах архітектури, Управління по колгоспному будівництву. Засновано Академію архітектури УРСР — творчий і науково-дослідний центр у галузі архітектури. Все це великою мірою сприятиме розвитку української радянської національної архітектури.

Закінчуючи свій виступ, я звертаюсь до вас, товариші, з закликом піддати сміливій критиці, всебічному діловому обговоренню діяльність Спілки радянських архітекторів України, з тим, щоб ми пішли з цього пленуму сповнені рішучості працювати ще краще. Хай самовідданість і героїзм наших воїнів, які піднесли прапор Перемоги над розгромленою фашистською Німеччиною, запалюють кожного з нас на нові й нові успіхи.

Минуть роки, загояться рани, заподіяні війною. Земля, покалічена протитанковими ровами, авіабомбами і снарядами, вкриється буйними хлібами, зацвіте садами й виноградниками. І на цій родючій, багатій, розквітлій землі в оточенні чарівного пейзажу постануть з попелу й руїн міста і села. Красі й величі цих міст і сіл, створених героїчною працею нашого народу, радянські письменники, художники і композитори присвячуватимуть свої кращі твори.

Будемо ж нашими трудовими подвигами прославляти нашу багатоміліонну сім'ю радянського народу і найстаршого брата серед наших народів — великий російський народ; будемо славити волелюбний український народ та його керівника — Микиту Сергійовича Хрущова; будемо славити комуністичну партію більшовиків — організатора й натхненника перемог; будемо славити нашого рідного й дорогого Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

Слава Сталіну! *(Бурхливі оплески, що переходять в овацію. Всі встають).*

В. Г. ЗАБОЛОТНИЙ

Президент Академії архітектури УРСР

У своїй доповіді тов. Головко з вичерпною ясністю й повнотою поставив усі питання, над якими має працювати наш пленум.

В справі творення, розвитку й дальшого розквіту радянської архітектури на Україні велику роль повинна відіграти Академія архітектури, яка за постановою РНК УРСР уже засновується в Києві на базі Українського філіалу Академії архітектури СРСР. Ініціатором створення цього творчого і науково-дослідного архітектурного центра в нашій республіці та його організатором є Микита Сергійович Хрущов.

Відкриття Академії архітектури УРСР свідчить про величезну організуючу силу нашого соціалістичного ладу в розвитковій культурі народів Радянського Союзу, в тому числі й українського народу.

Заснування Академії архітектури у великій мірі стимулює опрацювання загальнонаукових і художніх проблем архітектури, а також мало опрацьованих питань архітектури національної. Особливої актуальності набуває робота Академії у зв'язку з потребою перепланувати, перепроектувати й забудувати буквально всю Україну, де німецькі варвари вчинили страхітливі руйнування.

В творчості архітекторів величезною є роль і значення науки. Великі майстри мистецтв завжди були вченими в галузі своєї творчої діяльності. Створити добру архітектурну споруду, на думку будівничого XV століття Альберті, може «вчений, досвідчений і обачний зодчий». Найхарактерніша риса діяльності й творчого методу архітекторів XV століття — сучасників Альберті — полягає в повному єднанні науки й мистецтва, теорії й практики.

Ми повинні поглиблювати вивчення світового мистецтва, мистецтва народів СРСР і особливо російського та українського. Багато архітектурних пам'яток Росії та України є зразками блискучого розвитку культури слов'янських народів і символом їх багатовікової боротьби за свою національну незалежність.

Академія архітектури УРСР, сприяючи розвитку української радянської архітектури, повинна дати архітекторам України зібрані, вивчені й науково опрацьовані матеріали про українські пам'ятки монументального мистецтва та художньої промисловості, як базу для дальшого розвитку нашої радянської архітектури.

Товариш Калінін у своєму листі на ім'я голови Комітету в справах архітектури при РНК СРСР пише: «Соціалістичне будівництво має бути цілеспрямованим, красивим, повинне радувати зір, але не бути вишуканим, претензійним. . . Нині радянським архітекторам випадає рідка в історії нагода, коли архітектурні задуми в небувало величезних масштабах втілюватимуться в реальному будівництві».

Ми повинні, як ніколи, боротися за архітектуру, яка на основі глибокої ідейності розв'язує одночасно художні, функціональні, конструктивні завдання, завдання економіки. На таких принципах базувалась уся класична архітектура. Класична архітектура для нас цінна правильним відображенням епохи, правдивістю і глибокою узгодженістю художньої ідеї, функції, техніки, матеріалів.

Створити велику радянську українську архітектуру немислимо без повної творчої співдружності архітектури, скульптури, живопису та передової будівельної техніки. У всяких формах співробітництва повинен бути органічний, творчий зв'язок трьох мистецтв, що об'єднувалися б однією художньою ідеєю.

В Академії архітектури УРСР організується відділ архітектурних наук, відділ монументального живопису, скульптури та художньої промисловості і відділ будівельної техніки. У цих відділах комплексно опрацьовуватимуться завдання синтезу трьох мистецтв і техніки, бо можливості синтезу тісно пов'язані з технікою — високою досконалістю будівельних та оздоблювальних матеріалів, високим розвитком будівельної майстерності й будівельної індустрії.

До великого арсеналу форм, способів і засобів, що їх раніше мало кожне мистецтво, сучасна техніка додала багато нового, чого далеко ще не освоїли працівники мистецтв. Залізобетонні й металічні конструкції здебільшого вдягають у звичайний старий одяг. Неіржавіюча сталь, металізація, пластмаси, скло тощо — все це вимагає художнього освоєння, не кажучи вже про забуті прекрасні оздоблювальні матеріали, як, наприклад, архітектурно-художня кераміка.

Нам потрібні висококваліфіковані кадри архітекторів, художників монументального живопису, скульпторів та майстрів художньої промисловості. Інститут аспірантури Академії архітектури вже розгорнув свою роботу в справі підготовки кадрів. Цього року треба буде додати групу аспірантів-художників з монументального живопису, скульптури й художньої промисловості.

Для успішного розв'язання поставлених перед нами завдань у нас є всі передумови і найголовніша з них — велике піклування з боку партії та уряду про правильне розв'язання питань архітектури, піклування вождя і вчителя товариша Сталіна про радянський народ, про його щастя, його майбутнє.

Арх. Г. В. ШЛАКАНЬОВ

Заст. начальника Управління
сільського й колгоспного будівництва
при РНК УРСР

Архітектори повинні створити велику кількість проєктів, якими ми забезпечимо колгоспне й сільське будівництво нашої республіки.

Для наших колгоспників треба будувати хату таку, щоб вона була зсередини заввишки 2,8 м, мала досить світла, добре опалювалась. Необхідно зважити, що паливо на Україні не всюди однакове, а це має зумовлювати й різні конструкції печей. Те ж саме треба сказати про стіновий та покрівельний матеріали. У нас є такі райони, наприклад Одеська область, де будинки можна будувати з черепашника, вапняку, що значною мірою заощаджує нам ліс і зменшує строки будування.

Питання планування наших сіл є одне з вирішальних. Адже можна запроектувати котедж чи хату, але якщо не пов'язати проектування їх з плануванням села в ці-

лому, то ця сама прекрасна хата чи котедж можуть опинитися в дуже незручному становищі щодо орієнтації. В спробному будівництві 100 будиночків, здійсненому в Київській області, ми маємо такі приклади, що кухня виходить на південь, а їдальня й спальня — на північ. Тим-то плануванням колгоспного села треба серйозно займатися, а не просто розставляти будинки, наче сірникові коробки.

А. Д. ЯРОШЕНКО

Ст. науковий працівник Державного архіву

Товариші, я хочу скористатися з цієї трибуни, щоб розповісти вам, майстрам радянської архітектури, про роботу, проваджену одним із загонів нашої радянської інтелегенції над виявленням і використанням документів, матеріалів наших державних архівів, які мають велике значення в справі відбудування народного господарства, а також вивчення архітектурних пам'яток нашої республіки.

У своїй доповіді тов. Головка вказував на потребу використання класичної архітектури, використання тих цінних праць, що їх лишили великі зодчі минулих століть. Розкажу про те, що вже зроблено для того, щоб виявити цінні документи, плани, рисунки, матеріали різних досліджень великих будівничих, починаючи від Растреллі і кінчаючи майстрами радянської архітектури. По Києву виявлено проект саду цариці, план фруктового саду, план спуску до Подолу, рисунки Андріївської церкви; є матеріали про будівництво в Києві церкви св. Андрія Первозванного, Софіївського собору, Київської духовної академії, Житомирської жіночої гімназії, плани, що стосуються Полтави, Чернігова, Одеси, Житомира та ін.

У фондах Київського губерньського управління є цікавий план палацу та різних споруд Києва, план Липецького управління сипких пісків, доповідь про стан ріки Дніпро, про укріплення його берегів та ін.

Усі ці матеріали нині зберігаються в наших державних архівах, і ми їх беремо на облік.

Я раджу архітекторам частіше заглядати до нашого Державного архіву, який може багато допомогти в роботі над проектуванням окремих будинків і цілих міст.

У Харкові налічується 35 проектних організацій. Окремі з них не витримують жодної критики. З приводу такої організації, як Діпрожитлоцивільбуд, я змушений був звернутися листовно до наркома тов. Садовського з проханням вжити заходів, бо вона випускає погані проекти. Проектна організація при Будівельному інституті працює в затишку своїх кабінетів і відчутної користі від її роботи не помітно.

Але є й солідні організації, як ДБПІ-4, Промбудпроект, Діпросталь, Діпроважмаш. Усе це великі організації, в яких працює по 15 — 20 архітекторів. Вони виконують дуже складні й серйозні проекти для всього Радянського Союзу. За їх проектами відбудовано Харківський турбогенераторний завод та ряд інших союзних підприємств, у відродженні яких харківські архітектори брали найактивнішу участь.

Треба розв'язати питання про укрупнення всіх проектних організацій. У великих організаціях ми матимемо можливість виховати справжнього архітектора-будівничого, а то багато наших архітекторів, по суті кажучи, є лише проектувальниками і живого будівництва вони майже не бачать. Ми маємо ряд шановних товаришів, які, зробивши свого часу багато для архітектури, нині перейшли тільки на наукову, кабінетну роботу, а середня ланка архітекторів взялася адмініструвати.

Ми практикуємо організацію виставок в Будинку архітектора і обговорення проектів. Це, безумовно, добре. Але погано те, що наші автори не здійснюють своїх проектів у натурі. Наприклад, архітектор тов. Мовшович є автором проекту держунівермагу, проте його вказівок на будівництві зовсім не беруть до уваги.

Проект будинку міськради архітектор тов. Костенко робив у кількох варіантах, але, на жаль, він — тільки проектував, бо будівництво провадять без його участі, до роботи автора проекту не залучають.

Архітектор Лимар дуже багато працював над проектом Харківського вокзалу, але поки він працював, під його носом, можна сказати, Харківське управління заліз-

ниці збудувало маленький вокзальчик, при чому збудувало так, що зайти до нього було незручно.

Проектна організація дуже мало зацікавлена в нагляді архітектора на будівництві. Архітектори в нас переходять від проекту до проекту: зробив проект, його полаяли чи похвалили, і він береться за наступний проект. А що робиться з його попереднім проектом, — він не знає. Треба, щоб архітектор переходив не від проекту до проекту, а від будівництва до будівництва. Добре було б, якби кожний з присутніх тут збудував хоча б один будинок.

Ми не завжди правильно організуємо творчу роботу, неправильно використовуємо результати конкурсів. У нас непогано пройшов конкурс з колгоспного будівництва, але опрацьовані проекти були передані обласному відділові в справах архітектури, і вони досі лежать там.

У Харкові є величезні можливості для провадження спільчанської роботи. Є Будинок архітектора. Кількістю архітекторів Харків не поступається перед Києвом. Усе це покладає на Спілку великі обов'язки, відповідальність за високу якість радянської архітектури.

Скульптор Е. М. ФРІДМАН
(Київ)

Ми, скульптори, знаємо, що завдання відбудови зруйнованих міст і сіл ми розв'язуватимемо пліч-о-пліч з вами, архітекторами. Роботою вашого пленуму зацікавлені скульптори і художники. На пленумі порушено питання, яке надзвичайно хвилює нас, — питання про синтез скульптури, живопису й архітектури. Ми повинні домогтися такого становища, щоб скульптор не приходив на будівництво для того, щоб приліпити скульптуру до будинку, а щоб ідея архітектора й скульптора були єдині в своєму задумі і в своєму розв'язанні.

Ми повинні порушити питання про кадри виконавців. Про це треба говорити зараз. Ці кадри на Україні обчислюються одиницями. До війни були спроби зібрати всіх старих видатних майстрів, створити майстерні, щоб при них були учні. Тепер особливо потрібні такі майстерні. Треба зібрати людей, поставити їх в добрі умови і створити учнівство, бо без підготовки кадрів усі наші задуми пропадуть марно.

Питання про спорудження пам'ятників набирає виняткового значення. Народ-переможець хоче увічнити своїх героїв. Якщо ми спитаємо, хто займається будівництвом пам'ятників, то відповіді не дістанемо. Треба, щоб цією справою займалося Управління в справах архітектури. У зв'язку з цим нам необхідно створити такі майстерні, де працювали б спільно архітектори й скульптори.

Арх. П. М. АФОНЧЕНКО

Нач. Миколаївського облвідділу
в справах архітектури

В проектах, опрацьованих Діпромiстом та проектною конторою Харківського облпроекту, ми не бачимо розв'язання питання санітарії та гігієни; немає в них і комплексу зелених насаджень. План великого міста і план малого міста абсолютно однакові, немає розмежування в їх специфіці. Якщо велике місто має свої характерні риси щодо кварталів, магістралей, то характер маленького селища зовсім інший, і це повинно бути відображене в проектах. Чугуїв, Сталіно, Лозова — кожне з цих міст має свою специфіку, але в проектах між ними майже немає ніякої різниці.

Тут виставлено проекти реконструкції Харкова. З них видно, що схема забудови продумана досить добре, але автори не зовсім зрозуміли завдання реконструкції соціалістичного міста. Візьмімо маленький приклад: реконструйовувані квартали являють собою колодязі, проти яких ми боремося при створенні соціалістичних міст.

До війни Діпромiст насаджував багатопверхові будинки в невеликих містах і селищах. Ці будинки в затишному містечку — випадковий елемент. Питання про кількість поверхів у будинку, про характер забудови має визначити архітектор.

Питання про національні форми в радянській архітектурі є дуже важливе, проте серед харківських архітекторів немає навіть щонайменших спроб працювати в цьому напрямі.

Нестерпним є те, що пам'ятники героїчним бійцям, які полягли в боротьбі за визволення нашої Батьківщини, будують без архітекторів, з допомогою випадкових людей. Це тому, що покликані до цієї справи організації, нічого ще не зробили.

Арх. Е. Г. ТЕПЛИЦЬКИЙ

Державний інститут проектування міст УРСР

Основні питання, що хвилюють нині архітекторів, які беруть участь у відбудуванні міст, це, насамперед, відбудова житлового фонду, нове капітальне будівництво й малоповерхове індивідуальне будівництво.

У великих містах уже тепер починають споруджувати нові будинки. Ми повинні нове будівництво розмістити так, щоб воно дало певний архітектурний ефект. Ми не можемо розпорошуватись, як це було до війни в Сталіно та інших містах. Там почали були забудовувати багато кварталів, а в результаті тепер стоять окремі будинки, які важко зв'язати в єдину систему. В тих містах де створюватимуться центральні майдани, забудову треба вести, починаючи від центра майдану, і потім переходити до створення вулиць та кварталів.

Приклади неправильної забудови можна взяти з Ворошиловграда. За генеральним планом реконструкції створюється нова магістраль, новий майдан, але будинок міськради запроектовано на старій вузькій вулиці, яка тепер є центром, але яка в майбутньому стане вулицею другорядного значення. Там таки, на вузькій вулиці, поставили кінотеатр. Маємо і такий приклад, коли, всупереч здоровому глуздові, з відома міського архітектора в Маріуполі будинок відбудовують у зоні задимлення.

Арх. Ф. Н. ДЕРЯБІН

Голова Спілки радянських архітекторів
м. Дніпропетровська

Дніпропетровську — місту чавуну й сталі німецькі варвари завдали величезної шкоди. Дуже зруйнована найкрасивіша головна магістраль — проект Карла Маркса, де було зосереджено багато культурно-освітніх та комунальних будинків — театр, кіно, бібліотеки, готелі і т. д. Знищено 30% жилої площі, не рахуючи відомчого житлофонду. За скромними підрахунками, збитки в самому лише зеленому будівництві обчислюється в 25 мільйонів карбованців.

Перш ніж братися до відбудови проспекту Карла Маркса, ми намітили організувати конкурс на складання

проекту і залучити до участі в ньому кращих архітекторів Москви, Києва, Ленінграда.

Тепер щодо нашої філії Спілки радянських архітекторів. Тов. Головка правильно відмітив, що ми досить слабо працюємо. Але все таки за рік ми організували бібліотеку й гуртки малювання, провели ряд творчих звітів архітекторів, обговорювали програми ряду конкурсів, непогано попрацювали над організацією виставки з відбудування, присвяченої річниці з дня визволення Дніпропетровська від німецьких загарбників.

Ми, безумовно, могли б зробити багато більше, але в нас немає відповідного приміщення. Міськрада передала була будиночок для спільчанської роботи, а тепер цей будиночок у нас відібрали.

Правління Спілки радянських архітекторів України повинне більше допомагати місцям і швидше відгукуватися на запити обласних філій.

Я певний, що після цього пленуму в наших лавах станеться зрушення, активізується творча робота членів спілки, і ми подамо відчутнішу допомогу нашим містам і селам в справі їх реконструкції та відбудови.

Арх. Г. С. НОСКІН

Нач. бюро експертизи Управління в справах архітектури при РНК УРСР.

Товариші, в недалекому майбутньому стануть до ладу первістки українського домобудування — домобудівні заводи. Їх буде багато. І ця обставина робить необхідним на нинішньому пленумі звернути увагу української архітектурної громадськості на ці нові способи будівництва, на архітектурну продукцію заводського домобудування.

Сучасний домобудівний завод дає таку високу продуктивність і такі темпи, яких ще не знала історія будівельної техніки. Конвеєри домобудівних заводів відомого американського суднобудівника й домобудівника Генрі Кайзера даватимуть кожні 15 хвилин цілком закінчений будинок.

США, Канада, Англія, Фінляндія, Швеція розширюють домобудівну промисловість. Радянський Союз відроджує свою домобудівну промисловість на більш досконалії і

розширеній основі. Створює наново домобудівну промисловість Радянська Україна.

Спеціальні конференції з питань заводського домобудування, скликані в Нью-Йорку та Лондоні, були, як зазначається у звітах, відзначені активністю домобудівників, економістів та інженерів і стриманістю архітекторів.

На конференції в Нью-Йорку архітектор Аттербері навів такий приклад. Один з домобудівних заводів розробив 20 основних планів будинків, які допускають близько 800 варіантів планового і водночас фасадного та об'ємного розв'язання. Якщо до цього додати ще можливість варіювати обличкування й оздоблення, то стане ясно, що домобудівний завод великої потужності може випускати різні щодо архітектурного розв'язання будинки.

Архітектура заводського домобудування не виключає унікальної архітектури. Вони переплітатимуться в природній співдружності, як академічний театр з художньою кіностудією, взаємно доповнюючи і збагачуючи одне одного.

Україна має сприятливі умови для розвитку найдосконаліших способів домобудування й виробництва будівельних матеріалів, які себе найбільше виправдали. Наявність значних лісових масивів по сусідству з озокеритами й бітумами Борислава та Дрогобича створює найкращі можливості для виробництва якісного оргаліту.

Донбас до війни виробляв мінеральну шерсть, і може її дати у великій кількості. Те саме можна сказати і про інші матеріали, що використовуються в сучасному домобудуванні.

Архітектори повинні зважитися на заводське домобудування, але навести в ньому порядок, не повторювати хиб зарубіжного домобудування, де будівельне мистецтво далеко випередило архітектуру.

Практика показала, що на будівельних заводах можна робити не лише погані будинки, а й хороші, не лише тимчасові, а й сталого типу.

Проф. О. Г. МОЛОКІН
(Харків)

Якщо в історичні періоди архітектурні образи створювались протягом століть (антична класична архітектура, готика), то в нас вони створюються за десятиліття, навіть роки.

Наша більшовицька партія запалює нас на самовіддану працю, дає принципові настанови в наших шуканнях і цим допомагає їй спрямовує нашу творчість. Академія архітектури покликана до того, щоб виявляти напрям розвитку радянської архітектури, спрямовувати її правильним шляхом. Але кожному архітекторові треба й самому уважно розібратися в принципових настановах і не очікувати, поки Академія архітектури дасть директиви. Якщо ми йтимемо на поводиті в будьякого історичного стилю, то ми не досягнемо соціалістичного реалізму, ми не дамо образу радянської архітектури, ми намагатимемося вдягати сучасну радянську архітектуру, можливо, в пишні, але чужі шати старого періоду.

Наша настанова — це радянська класика. Вона перебуває нині в стані формування. Мені хотілося б навести який приклад. Будинок Військової академії ім. Фрунзе в Москві — витвір академіка Руднева, присутнього на нашому пленумі. Це споруда монументальної радянської архітектури. Вона прекрасно стоїть на відведеному їй місці і створює враження органічної єдності. Це, я вважаю, приклад вдалий, характерний для радянської архітектури.

Або візьмімо театр Червоної Армії в Москві академіка Алабяна і арх. Сімбірцева. Задум розпланування був складний, але довгою й наполегливою роботою ідею було доведено до певної викінченості, і ми одержали нову радянську споруду, дуже характерну з погляду розпланування для Москви.

Принагідно згадаю також будинок Верховної Ради УРСР та Інститут Маркса—Енгельса в Тбілісі. Ці два архітектурні витвори виходять з ампірної класики, але архітектура в інтер'єрах і в окремих елементах зовнішнього оформлення має риси радянського національного мистецтва, що дає можливість поставити їх серед кращих зразків радянської архітектури.

Наведу деякі приклади з проектів Хрещатика. Нові проекти намагаються по-своєму дати Хрещатикові сучасний радянський образ, насичений повітрям, і, водночас, зберегти характер Києва. Магістраль повинна бути спроектована так, щоб був чіткий зв'язок між новим містом і старим містом. Майдан Калініна відіграє велику роль з цього погляду. І тому менш правильно зробили ті авто-

ри, які майдан Калініна поділили на два майдани й закрили перспективу на старе місто.

Спуск до Дніпра — закінчення магістралі — надзвичайно важливий момент. Правильно зробили ті автори проектів, які закінчують Хрещатик крутим спуском до Дніпра: це дає більш чітку магістраль, розкриває перспективу на Дніпро. Я вважаю за хороший проект під девізом «Золота зірка»; в ньому є мрія про світле майбутнє радянського народу, є риси вміло виявленої національної форми й класичного трактування.

Прекрасно виконаний проект архітектора Гольца. Мені подобається його художній підхід, але башта мимохідь переносить в середні віки, і з цього погляду вона є чужа радянській архітектурі.

Проект Хрещатика архітекторів Тація й Іванченка насичений античною класикою. В цьому проекті немає органічної єдності класики з національними формами, як це ми бачимо в українському павільйоні на Всесоюзній сільськогосподарській виставці в Москві. Павільйонні форми в проекті Хрещатика арх. Тація й Іванченка не організувались в єдину класичну форму.

Проф. І. В. ВАСИЛЬЧЕНКО
(Полтава)

Допомогти колгоспному селянству у відбудовних роботах, в створенні нового села — почесний обов'язок архітекторів. Однак, ми не можемо сказати, що ця допомога є відчутною. Не подали ми реальної допомоги в галузі планування села, через що колгоспники нерідко ставлять свої житла та інші будівлі де прийдеться, без відповідних проектів.

Відсутність проектів, якими ми могли б забезпечити сільське будівництво, — це велика вада. Тим-то треба в найкоротший строк закінчити розробку типових проектів і розмножити їх.

А втім, потрібні не лише типові проекти планування колгоспних сіл, проекти жилих будинків колгоспників, громадських та культурно-побутових споруд, а й проекти виробничих будівель колгоспів. Необхідно видати брошури, присвячені питанням сільського будівництва. До війни була прекрасна брошура проф. Марзеева про впорядкування колгоспного села. Ось ряд таких брошур нам треба видати й тепер.

Необхідно також опрацювати інструкції з питань планування й забудови колгоспного села, бо брак такої інструкції ставить у важке становище не тільки архітекторів, а й будівельників, які безпосередньо здійснюватимуть будівництво на селі.

Арх. П. Ф. БУКЛОВСЬКИЙ

Головний архітектор м. Чернігова

Чернігів — одне з найстаріших і найкрасивіших міст України — зазнав мабуть чи не найбільших руйнувань від німецьких грабіжників. Усе, що прекрасного створив наш народ, фашистські погромники перетворили на купи руїн. Вони знищили 70% житла, зруйнували всі школи, лікарні, культурні, лікувальні заклади, водогін, транспорт.

Ми надто багато говоримо про відбудову, але дуже мало робимо для того, щоб послати архітекторів на місця і цим самим допомогти їм. Я вважаю за конче потрібне, щоб Спілка радянських архітекторів та Управління в справах архітектури при РНК УРСР поставили питання про розподіл архітектурних кадрів між нашими містами. В Чернігові зруйновано багато чудових пам'яток архітектури. Їх не відбудовують тільки через те, що немає кадрів. Покищо там є лише один архітектор.

Для міста Чернігова розроблено схему генерального плану, в обговоренні якого взяла широку участь радянська громадськість. Зараз потрібне детальне планування, а Діпромiст за цю роботу досі не брався, хоча своєчасне складання детального проекту забудови міста має дуже важливе значення.

Арх. В. М. ОРЕХОВ

Нач. Харківського облвідділу
в справах архітектури

Товариші, в доповіді тов. Головка та у виступі тов. Заболотного поставлено дуже багато принципових творчих питань.

Кожний з вас знає, як поспішно створюються проекти, коли навіть немає часу подумати про архітектурний образ. Нам треба упорядкувати організацію проектування,

щоб погодження й затвердження забирало якнайменше часу.

Я вважаю, що архітектор, який почав проект, повинен і здійснити його в будівництві. Роботу архітектора треба оцінювати не тільки за проектом, а й за спорудженим ним будинок.

Щодо сільського проектування, то в кожному районі, в кожній області треба мати товаришів, які могли б кваліфіковано підказати колгоспникові, як йому будувати своє житло. Харківська архітектурна громадськість з усією серйозністю допомагає колгоспникам будувати свої житла, відбудовувати села. Спілка виділяє 33 архітекторів, які виїдуть на села, на місці проектуватимуть їх і тим самим подадуть реальну допомогу колгоспникам. Велику увагу слід приділити питанню кадрів проєктантів і будівельників, база яких повинна бути на місцях.

Я вважаю, що архітектори самі повинні проявити ініціативу і виїхати до тих міст, де є велика потреба в кадрах. Якщо товариші зрозуміють необхідність цього, то це буде проявом державного ставлення до відбудови наших міст.

Арх. О. О. СИДОРЕНКО

Державний інститут проектування міст УРСР

Нині Діпромiст опрацьовує понад 30 проєктів міст. Усі опрацьовані проєкти надійдуть в розпорядження головних міських архітекторів, які і здійснюватимуть будівництво за цими планами.

Окремим міським архітекторам важко буде справитися з цим завданням, бо вони ще не мають досвіду, і обов'язок Діпромiста та Управління в справах архітектури — допомогти місцям.

Спілка радянських архітекторів повинна взяти серйозну участь в комплектуванні міст головними архітекторами, здатними боротися за виконання затверджених планів. Головний архітектор має бути безпосереднім учасником створення генерального плану, бо тільки тоді він буде справжнім борцем за його здійснення.

Арх. П. І. КЛЕВАЙЧУК

Заст. начальника Головної інспекції
державного архітектурно-будівельного
контролю Управління в справах
архітектури при РНК УРСР

Уперше в історії планування та забудова села стає справою держави, уперше на селі працює архітектор. Отже, справа ця для нас нова, ми ще не маємо досвіду і, крім того, обмежені літературою. А будувати треба і якомога швидше. Тим то до проектування нового села необхідно залучати найкращі сили архітекторів, ті сили, які обізнані з селом.

Що являє собою українське народне житло? Це хата, над якою український народ працює цілі віки — над її планом, конструкціями, над тим чи іншим будівельним матеріалом. Народне житло характерне тим, що його будували виключно з місцевих матеріалів.

Архітектор, який не вивчає села, не знає його розвитку, не може серйозно розв'язати питань проектування й забудови.

В сільську хату ми повинні дати більше світла, збільшити її висоту, замінити в ній долівку дерев'яною підлогою. Але високе житло охолоджується більше, ніж низьке. Тому, я вважаю, що встановлена висота хати в 2,8 метра буде завелика. На мою думку, можна обмежитися висотою 2,6 метра. Виходячи з вимог теплотехніки, слід також подумати й над тим, щоб збільшити товщину стін, наприклад, дерево брати завтовшки 25 — 27 см.

Арх. М. К. ІВАНЧЕНКО

Заст. начальника Управління
в справах архітектури при РНК УРСР

Досвід проектування й будівництва минулих років свідчить про неповноцінність, навіть убозтво багатьох архітектурних об'єктів, над якими, поряд з архітектором не працювали скульптор і живописець. За приклад таких об'єктів у Києві можуть бути будинок № 5 на Хрещатику, вокзал, клуб харчовиків на Подолі тощо. В цих спорудах, крім непривітних, суворих об'єктів, споруджених у якихось співвідношеннях один до одного, та дірок для ві-

конних і дверних проїм, нічого більше немає. Це тому, що вони безбарвні, що в них немає пластичних скульптурних форм, немає деталей, які тішили б людське око; вони непривабливі ні зсередини, ні зокола, вони не відповідають нашому сьогоднішньому культурному рівневі. Архітектура цих споруд є невластивою, чужою для мальовничого, багатого й сонячного пейзажу України і одного з найкрасивіших міст — Києва.

Цими прикладами я не хочу сказати про творчу бездарність авторів цих споруд. Декого з них я глибоко поважаю як справжніх майстрів архітектури. Я хочу сказати, що ці споруди, являючи собою данину першому періодові зародження радянської архітектури, не можуть нині бути для нас добрими зразками. У нас є досить гарних зразків архітектури. Проте, хибі треба викоренити раз і назавжди.

Окремо хочу спинитися на проектуванні монументів. На честь переможного завершення Великої Вітчизняної війни проти фашистської Німеччини, для увічнення пам'яті й слави загиблих воїнів-героїв Червоної Армії передбачається спорудити велику кількість пам'ятників. Крім того, багато має бути споруджено та відбудовано зруйнованих німецькими окупантами пам'ятників державним діячам та діячам літератури й мистецтва.

Усі такі пам'ятники треба проектувати тільки з дозволу уряду. Проте, в багатьох містах свавільно й без користі витрачають гроші, завантажують архітекторів проектуванням монументів порядком конкурсів або персональних замовлень. Часто пам'ятники республіканського значення проектують без урахування основних вимог, неправильно визначають місця для їх встановлення. Проектують з недовговічних матеріалів — цегли, штукатурки і т. д. Часто-густо виконавці цих проєктів мало кваліфіковані і на затвердження в Київ проєктів пам'ятників не подають. Є випадки надмірної метушні, покванлізості в такій державній, великої політичної ваги справі, і цим тільки знижується значимість заходу та якість пам'ятників.

Так трапилося в Чернівцях. Був у цьому місті архітектор тов. Афанасьєв. Він сам спроектував обеліск на честь визволення Чернівців, не затвердив його і за поганим проєктом погано збудував, — з похилом верти-

кальної осі. А тепер жителі міста ходять і дивляться на пам'ятник, як на архітектурний «жарт».

Архітектори повністю відповідають за велику справу увічнення пам'яті героїв і повинні домагатися спорудження архітектурно високоякісних монументів.

Про будівельну практику. Всі знають історичне місто Полтаву. Так от у цьому місті, як колись Петро I воював із шведами, нині, в 1944—1945 р. Держархбудконтроль воює з будівельними і проектними організаціями НКШ та архітектором Лимарем. Різниця лише в тому, що Петро I справився із шведами і ті з ганьбою втекли, після чого в Полтаві почалося спокійне життя й розквіт архітектури, а Управління Південної залізниці, при підтримці архітектора Лимаря, чинить упертий опір і буде за забракованими проектами вокзал Полтава-Південна, клуб, школу, жилі будинки. Крім того, відбудували кагати й збудували засольні ями на трасі запроектованої колії трамваю і самовільно почали розбирати на цеглу школу ім. Котляревського. В наслідок такого будівництва державі завдано на 100 тис. крб. збитків.

Закінчують будувати Кременчуцький вокзал (автор — арх. Орешкін), проект якого теж забракувала архітектурна рада. Будують за незатвердженим проектом Миргородський вокзал. Усього було забраковано десять вокзалів і лише один вокзал (ст. Солнцево) було схвалено. Та, очевидно, через упертість будівельні організації НКШ усі десять забракованих вокзалів будують, а от схваленого на ст. Солнцево не будують. Він не сподобався НКШ, і його переробили, а тепер, певно, будуватимуть без затвердження й дозволу. Є й інші організації, які самовільно будують і псують будинки. Таких об'єктів у Полтаві 10.

В м. Запоріжжі самовільно будують завод у жилих кварталах, а місцеві органи влади не вживають ніяких заходів.

Наводжу всі ці приклади, щоб показати, яку важливу роль відіграє Держархбудконтроль при реалізації наших проектів уже тепер; значення його ще набагато збільшиться при повному розвороті велетенських будівельних робіт у майбутньому.

Якість будівництва міст і окремих будинків цілком залежить від додержання правил та будівельного законо-

давства, від того, як ми самі стежитимемо за виконанням наших проектів у природі та як боротимемося проти бракоробів у будівництві.

Кажучи самокритично, я мушу заявити, що Держархбудконтроль на Україні працює ще погано. У нас ще немає досвіду, немає людей. Тим-то автори-архітектори повинні допомагати Архбудконтролеві і в кожному випадку порушення їх проектів у природі мають доводити про це до відома Архбудконтролю.

Боротьба за якість архітектури в проектуванні і в будівництві — це найважливіша частина роботи Спілки радянських архітекторів, і вона несе за це таку ж відповідальність, як і органи Управління в справах архітектури.

Інж. В. П. ПРОТОПОПОВ

Державний інститут проектування сільського будівництва

Багато хто з архітекторів ставить печі без розрахунку, а так, як це буває зручно для розпланування будинку. В кращому разі піч добирають за альбомами, але при цьому не зважають ні на характер, ні на об'єм того приміщення, де ця піч стоятиме. От саме через це часто й буває, що запроектована піч не може ogrіти всього приміщення.

Однією з основних вад застосовуваних печей є те, що в них холодний низ і що вони без потреби високі. Експерименти над високими і низькими ogrівними приладами, проведені в Америці, показали, що при низьких приладах краще розподіляється температура по висоті приміщення і менше витрачається палива. Високі печі без усякої користі перегрівають верхню зону приміщення.

До того ж, наші печі надміру масивні, а тому їх треба будувати з тоншими стінками. Взагалі всі наявні проекти печей слід неодмінно переглянути. Щодо напівгазових печей, то треба сказати, що вони не виправдали себе, і рекомендувати їх не можна.

Індивідуальні типи будинків, на жаль, дуже не вигідні щодо опалення: в них багато надвірних стін, і тому доводиться робити печі великих розмірів. Щоб зменшити місце, яке займають печі, доцільніше будувати печі-стіни. Для двоповерхових будинків — шкіл, гуртожитків, лікарень і т. д. — печі слід проектувати з топкою на першому поверсі або в підвалі. Ці печі дають добрі резуль-

тати і полегшують роботу опалювачів, яким не треба носити паливо нагору. Піч має рівномірно прогріватися, а це забезпечують печі повільного або безперервного горіння.

Вариста піч в індивідуальному колгоспному господарстві виконує різні функції. Проте, вона так само має вади. Одна з найсерйозніших вад полягає в тому, що низ варистої печі на 80 см холодний, і тому вона, як ogrivний прилад не витримує ніякої критики. Усі спроби поліпшити варисту піч приводять до того, що коли поліпшується її якась одна властивість, погіршується інша. Отже, не зважаючи на багато зусиль, ми доброї варистої печі так і не маємо.

Крім раціоналізації пічних конструкцій, треба не забувати і вимог економії палива. Принагідно скажу, що пічне опалення — це не єдиний спосіб ogrivання; в Америці індивідуальні будиночки ogrivають повітряним опаленням.

Поряд з усім цим треба звернути увагу і на тепло-технічний бік самих будівель. Необхідно переглянути норми й робити стіни товстішими, застосовувати більшу товщину засипки горищаних перекрить і т. д:

Арх. А. С. ВАЙНГОРТ

Головний архітектор м. Полтави

Ї своїй повсякденних турботах про відродження спаленої Полтави особливого значення ми надаємо першорядному відбудуванню історичного центра, кращих архітектурних пам'яток та будинків. Розв'язання лише одного питання про відбудову будинку облвиконкому (колишньої урядові установи) викликало ряд проблем забудови ампірного ансамблю Круглого майдану, де розташований цей будинок.

Велику роботу провели архітектори Полтави в справі вивчення міста, його пам'яток архітектури. Проведено обмірювання, обслідування майже всіх пам'ятників. Значна заслуга в цьому арх. Ляпчука. Створено фонд документів та історико-архітектурний план міста. Велику творчу роботу провадить арх. Аніщенко, працюючи над проектом будинку Рад. Так само слід відзначити творчу роботу архітекторів Гольдінова, Чернехівця, Явнікова.

Поділюся досвідом роботи щодо контролю будівницт-

ва. Вся архітектурна громадськість закріплена за певними об'єктами будівництва. Міськвиконком ухвалив ряд постанов про порядок відведення майданчиків, приймання будинків в експлуатацію, розбирання їх. Ми припинили безпроектне будівництво Полтавського вокзалу, добилися в цьому році припинення відбудови в центрі міста військових складів та виведення їх. Будинки розбирають тільки з санкції міського архітектора. Ті 10 порушень, про які говорив тов. Іванченко, свідчать не про нашу слабкість, а навпаки: про нашу неухильну волю й вимоги, які ми висуваємо під час розгортання будівництва в Полтаві. До своєї роботи ми залучили органи прокуратури, міліції та банку. Проте, слід відмітити, що ці органи ще недосить усвідомили важливість додержання державної дисципліни в будівництві і не завжди охоче допомагають у роботі, посилаючись на відсутність спеціальних вказівок та розпоряджень по їх відомству.

Поруч з боротьбою за якість споруд, за додержання генерального плану реконструкції міста, ми провадимо масово-громадську роботу, влаштовуючи доповіді й лекції з питань архітектури та будівництва міста, а також висвітлюючи ці питання в місцевій пресі.

Діпромiст, закінчивши корегування схеми генплану, не відповів повністю на всі висунуті життям питання. Неясне, наприклад, питання зонування, густоти, питання розширення території, розподілу промисловості. Ми вже не чіпатимемо архітектурно-художніх питань, яких потрібною мірою не розв'язав Діпромiст, — у схемі слабо виявлено особливості Полтави, які склалися історично.

Паралельно з генеральним планом треба опрацьовувати окремі вузли відбудови центра, головних вулиць районів індивідуального будівництва, при чому цю роботу необхідно проводити безпосередньо на місці.

Таким містам, як Полтава, треба подати кваліфіковану допомогу, організуючи виїзди на місце авторитетних консультантів Управління в справах архітектури при РНК УРСР. Ми чекаємо реалізації наказу начальника Управління в справах архітектури про прикріплення до ряду міст провідних архітекторів України. Слід створити по кожному місту будівельний регулятив. Головний архітектор стоїть між забудовником та міською Радою і часто, ходом самих подій, перетворюється на консультанта, а не на державного діяча й адміністратора. Це тому,

що недосить чітко визначені права головного архітектора або, вірніше, ці права не підкріплені законодавством. Є багато суперечностей між положенням про головного архітектора та існуючим законодавством.

Кілька слів про допомогу селу. Група наших архітекторів — тт. Васильченко, Канура та інші — діяльно працює над плануванням усім відомої Диканьки. Ми обслідували ряд сіл і дали консультацію на місці будівництва. Зроблено також чимало, щоб допомогти новоорганізованому Управлінню сільського будівництва: влаштовували, порядком громадської роботи, інструктивні доповіді, семінари для начальників районних управлінь.

Поруч з цим треба відмітити, що у нас ще мало хто займається опрацюванням проектів виробничих центрів колгоспів: МТС, стаєнь, ветлікарень, колгоспних бригадних дворів, польових станів та інших дуже важливих елементів нового соціалістичного села. Це нове масове будівництво на селі виробничих центрів чекає ще уваги архітекторів та інженерів.

У плані нашої роботи велику увагу приділено питанням озеленення. Ми розробили ряд проектів скверів, бульварів для тих місць, де були спалені будинки. Нині проводимо облік парків та кращих садів області. Восени 1945 року маємо намір створити у Полтаві ботанічний сад.

Архітектори повинні стати справжніми новаторами в будівництві, починаючи від проекту і до його цілковитого здійснення та здачі споруди в експлуатацію.

Арх. І. І. МАЛОЗЕМОВ

Заст. начальника Управління
в справах архітектури
при РНК УРСР

До величезних завдань, які завжди стояли перед нами в галузі будівництва міст, прибавилося не менш відповідальне завдання — перебудова й нове будівництво колгоспного села.

Чи під силу нам ці завдання? Адже ви добре знаєте, що архітекторів у нас далеко менше, ніж треба.

Тов. Головка не випадково відмітив, що в Діпромісті на одного архітектора припадає по два-три міста, тоді як раніше над одним містом працювали 3-4 архітектори. Значення таких фактів ми не можемо применшувати. І

тут ми повинні знайти інші організаційні форми, щоб забезпечити цю роботу. О. В. Суворов говорив: «Воювати треба не числом, а умінням». Без напруженої роботи над підвищенням своїх професіональних знань, без освоєння марксистсько-ленінської теорії ми перетворимося на вузьких ремісників, яким будуть не під силу грандіозні завдання сучасності. Наше навчання має бути не лише книжним, воно неодмінно повинне включати і вивчення в натурі будов та пам'яток архітектури наших міст з усіма їх індивідуальними особливостями, тобто повинне ґрунтуватися на нашій практиці.

Архітектор — це не тільки творець архітектурного образу, не тільки складач проекту будівлі, а й будівник, керівник будівництва, який відповідає за якість спорудженого будинку в усіх деталях. Так було протягом усієї історії архітектури, і само слово «архітектор» означає — кращий, головний будівельник.

Проте, лише небагато хто з присутніх тут на пленумі товаришів може похвалитися тим, що він безпосередньо зв'язаний з будівництвом. Ще менше товаришів можуть сказати, що вони цілком задоволені своїм становищем на будівництві.

Спілка повинна продовжити свою роботу щодо безпосереднього залучення архітектора до будівництва.

Ми трохи поверхово ставимося до вивчення класичної спадщини, і в нас часто вважають, що коли в проекті є іонійська чи корінфська колона, то класична архітектура вже готова. Це далеко не так. Нам треба глибоко збагнути філософію архітектури, зрозуміти весь процес становлення архітектурного образу в усіх його зв'язках з життям. Таке навчання особливо потрібне тим, хто розв'язує плани міст, бо кожний архітектор, який будує місто, тією чи іншою формою визначає його архітектурне обличчя.

Дальше дуже важливе завдання — це поповнення наших архітектурних сил та правильне їх використання.

Для нас характерне зосередження всієї творчої роботи в небагатьох великих центрах: Києві, Харкові, Одесі. Ця практика приводила й приводить до того, що майже всі проектно-планувальні роботи міст були зосереджені в Діпромісті, а самі місця не мали можливості розв'язувати свої завдання, бо там не було, та й тепер немає, кадрів.

Нині обстановка змінилася. Діпромiсту не під силу не тільки підняти цивільне будівництво, але й планувальні завдання по всіх містах, особливо по Донбасу. І тому необхідно поступово перенести центр ваги творчої роботи на місця, зберігаючи керівну, інструктивну роль Діпромiста як методологічного центра. Дещо в цьому напрямі вже зроблено. Кількох головних архітекторів міст уже залучено до цієї роботи, як, наприклад, головних архітекторів Полтави, Вінниці, Дніпропетровська, Одеси. Головні архітектори міст повинні добре зрозуміти, що вони в першу чергу мусять забезпечити спільно з Діпромiстом складання генеральних планів міст і нести відповідальність за їх здійснення.

Академія архітектури збрала навколо себе кращі архітектурні сили, і завдання Спiлки — забезпечити безпосередній творчий контакт цих провідних майстрів архітектури з нашими містами чи то порядком шефства, чи то порядком безпосередньої творчої роботи.

Л. В. РУДНЄВ

Дійсний член Академії архітектури СРСР

Я хочу говорити про Київ, хоча це й трохи сміливо з мого боку: в цьому місті я перебуваю тільки четвертий день, та ще три дні був у ньому 1918 року. Нині я вперше оглянув Київ у натурі. Я аналізував багато виступів архітекторів і художників Києва. Київ — це чудесне місто, напрочуд красиво розташоване над Дніпром, з прекрасними водними масивами. Чудові собор Растреллі, Києво-Печерська лавра з її дзвіницею, пам'ятник Хмельницькому і тут же споруди Ланґбарда і Фоміна. Хрещатик — високе поняття. Хрещатиком я виходжу на набережну, і з набережної відкривається грандіозна панорама.

Не так давно академік Шусєв на творчій нараді в Москві говорив про Київ. Він побіжно згадав про нього, сказав, який прекрасний Андріївський собор, як він тане в повітрі, і поряд з цим назвав важку споруду Ланґбарда.

Коли я порівнюю Київ з іншими містами, я стараюсь визначити їх характер. Ленінград — це місто на рівнині з його головною магістраллю — Невським проспектом. Невський — це центр міста за композицією і пейзажем. Нав-

коло нього компануються всі інші вулиці. Москва — це Кремль, де все зосереджено, і Палац Рад. Місто з прекрасною архітектурою — Одеса — відкрита на море. Відень — це чудовий бульвар, зелень і т. д. Щодо Києва (я прошу не бачити в мені архітектора), то Київ — це колосальний сад, де архітектура — це каштани, прекрасні дерева з розкішними кронами, сади, які переходять у різних місцях в ліс, і тут будинки, про які я не говоритиму. Дерева зоповнюють увесь Київ. Київ — це місто-сад, а центр міста — Хрещатик.

Мені вдалося побувати на тому березі Дніпра, і я звідти подивився на Київ. Враження величезне: дзвіниця Києво-Печерської лаври, Андріївський собор... Та між ними дві грубі, неприємні лінії — будинок Фоміна і будинок Лангбарда, які порушують зв'язок з повітрям, і це псує враження.

Прекрасний незайманий ліс, що вкриває схили Дніпра в самому місті. Чи треба цей ліс замінити архітектурним виходом на Дніпро й давати йому архітектурні форми, щоб ці дрібниці з ним конкурували, а чи зробити так, як це зробив Растреллі своїм Андріївським собором, який зливається з тремтінням листя і тримає в собі весь Поділ? Мені здається, що архітектура неспроможна конкурувати з лісом, з садом, і вносити сюди якісь архітектурні форми, що конкуруватимуть з повітрям, з садом, не слід. Архітектура в Києві повинна бути підпорядкована деревам.

Прекрасні споруди, як, наприклад, дзвіниця Софіївського собору, не повинні ні з чим конкурувати.

Якщо ми проаналізуємо окремі, виставлені тут, проекти і проаналізуємо проекти старого Києва, нам стане ясно, що те чи інше явище в старому Києві було виправдане функціонально. Візьміть дзвіницю Софіївського собору, — як вона виникла? Вона покликана для того, щоб люди, увійшовши в її браму, відходили від одного життя й переходили до іншого. Коли ми на наших нових майданах лише для гри силуету ставимо якусь башту заввишки 100-150 метрів без внутрішнього змісту, виходячи тільки з естетичних міркувань та силуету, то ми завалюємо декором наші проекти, яким і самі не віримо. Якщо взяти тріумфальну арку Тіта — це дійсно була арка, крізь яку в'їжджав Тіт. Та коли ми робимо 10 арок і зосереджуємо їх на якомусь круглому майдані, то це буде арка зара-

ди арки, планування заради планування, башта заради башти, без урахування сучасності. І якщо я бачу зубець, прекрасно намальований академіком Гольцем на його башті, то я сприйняти його не можу. Для певних часів така башта була реальна, а тепер вона свою функцію втратила. Навіщо ж тоді її будувати?

Хочу ще сказати кілька слів про два будинки — Фоміна і Лангбарда, беручи їх без зв'язку з навколишньою природою та архітектурним ансамблем. Перший, хто порушив ордер, був сам Віньола. Він у своїх книгах дає не те, що було в дійсності. Фомін зробив блискучу перерисовку ордера. В будинкові Фоміна нема шаблонного підходу. Фомін перебудував ордер так, що він став жити при новому змісті. Ордер набув свіжості й сили, і це є справжній класичний принцип. У Лангбарда — еклектичний підхід.

Коли будували Ленінград за Петра I, Катерини і потім за Олександра I, його розраховували на тисячоліття. Структуру міста треба розраховувати глибоко. Якщо років 30-40 тому не було жодної машини, то через 50 років кожна людина матиме машину. Треба ширше розсувати рамки міста, його масштаби. Добре, по-справжньому відповість на питання лише той архітектор, який передбачатиме, що буде через 200 — 300 років.

Арх. В. П. СЕДАШОВ

Начальник Ворошиловградського відділу
в справах архітектури

Велику роботу провели трудящі Ворошиловграда, а також трудящі Красного Луча, Кадіївки і багатьох інших населених пунктів нашої області над упорядкуванням своїх міст. Ще зовсім недавно ці міста з великою кількістю шахт являли собою малоорганізований планувальний комплекс, а тепер це — впорядковані міста.

В планувальній практиці ми відчуваємо значні труднощі. Швидко відбудовувана промисловість висуває перед нами великі й невідкладні завдання щодо планування того чи іншого населеного пункту, і ці завдання ми повинні негайно розв'язати. У Ворошиловградській області 21 місто, 82 робітничих селища. Наш обов'язок — своєчасно й правильно розмістити будівництво, просте-

жити за його якістю, поряд з відбудовою промислових підприємств домогтися зразкового впорядкування міст і селищ, особливо там, де будується житло для робітників та службовців. Планувальна ж документація в містах і селищах майже не збереглася, кадрів архітекторів та планувальників у містах, за винятком Ворошиловграда, немає.

Я звертаюся до пленуму із закликом допомогти Ворошиловградській області кадрами і прошу, щоб до нас частіше приїжджали провідні архітектори й допомагали нам краще розв'язати чергові завдання, що їх висуває відбудовний період.

Арх. О. В. ВЛАСОВ

Головний архітектор м. Києва

У своїй доповіді тов. Головка правильно схарактеризував творчі завдання, які стоять перед архітекторами України. Творчі питання повинні бути основними. Війна примусила нас по-іншому працювати над створенням архітектури.

Нашій вітчизні не раз загрожували величезні небезпеки. Але кожного разу з цих небезпек вона виходила могутньою, оновленою і посувала далі вперед свою культуру. Перемоги, що їх здобувала наша Батьківщина над ворогами, знайшли відображення в архітектурі, вони увічнені величними пам'ятниками. Візьмімо часи Івана Грозного, Петра Першого, Вітчизняну війну 1812 року, що викликали розквіт російського класицизму, відмінного від того класицизму, який розвивався в Європі.

Завдяки геніальному прововоді товариша Сталіна та величезному ентузіазмові партії й радянського народу ми вайшли переможцями з боротьби проти німецько-фашистських загарбників. І тепер перед радянськими архітекторами стоїть почесне завдання — побудувати таке мистецтво, яке відбило б усю велич нашої перемоги і було б їй гідним пам'ятником. Нам, можливо, важко зрозуміти те велике воєнне мистецтво, яке створив товариш Сталін. Але безперечно одне, що це воєнне мистецтво незмірно вище від того, яке було до цих днів. Це — найвищий щабель воєнної стратегії, це — продовження воєнного мистецтва на новій основі. І ми в своєму мистецтві — архі-

тектурі — повинні створити пам'ятник, що дорівнював би цій великій перемозі на фронті воєнного мистецтва.

Правильно сказав академік Руднев, що треба бачити перспективи. І має рацію тов. Головка. коли ставить питання, що без почуття нового неможливо розв'язати завдання, які стоять перед нами. Але почуття нового має бути підкріплене першорядною майстерністю, першорядним умінням. Це — неодмінна умова для того, щоб опанувати мистецтво, щоб зуміти реалізувати ті, можливо, геніальні ідеї, які в окремих архітекторів виникають.

Хоч як важко, але в нас є цілковита можливість в плануванні міста, в його розвитку й створенні силуету, одночасно з розв'язанням теоретичних питань, розв'язувати також і невідкладні повсякденні завдання, як, скажімо, проектування і будівництво для демобілізованих.

Працюючи в Києві, я гостро відчув: доки я особисто не полюблю міста по-справжньому, палко й щиро, доти я не зможу дати саме ту архітектуру, яка йому потрібна. Та самому мені цього завдання не розв'язати. Навколо цього завдання архітекторам треба згуртуватися в дружній, творчий колектив.

Чим талановитіша людина, тим більше вона повинна працювати, бо відомо, що людині, яка менше знає, усе здається набагато простішим. Закінчити архітектурний інститут — це ще не все, цим ще не відкриваються закони мистецтва. Для того, щоб бути архітектором, справжнім зодчим, треба не один будинок збудувати. Невипадково Камерон почав будувати, коли йому було 50 років.

У Києві я спостерігав колективи, які мають дуже багато даних. Вони з величезною любов'ю ставляться до своєї професії, до свого мистецтва. Таку глибоку любов проявили архітектор Добровольський із своїм колективом, архітектори Миронович, Балабан, Сазанський та інші, працюючи над інтересними темами. Та інакше й бути не може. Людина мусить шанувати своє власне ім'я і не підписувати прізвища свого під поганими речами. Добре і багато працює також архітектор Єлізаров. А ось архітектори, які складають проект гідропарку на Труханівському острові, такої любові не проявляють, і тому в них вихо-

дить буденна річ, в якій не видно почуття нового, майстерності.

У Києві повинен бути залізний закон, і цього закону мають усі пильнувати: і у великих речах, і в малих не робити таких помилок, які зробив архітектор Лангбард. Будуючи чи то великі споруди, чи маленькі кіоски, треба високо тримати прапор радянської архітектури і радянського мистецтва.

ЦК КП(б)У та уряд Радянської України дуже багато дбають про нашу роботу. Заходи, проведені для піднесення роботи нашого столичного Управління, створення Академії архітектури, велика увага до окремих наших товаришів — усе це є свідченням того, що керівництво надає величезного значення архітектурі. Якщо товариш Хрущов знаходить час для того, щоб розв'язувати найдрібніші питання впорядкування міста, то це є найкращий для нас приклад, як треба любити свою справу.

Б. М. ІОФАН

Дійсний член Академії архітектури СРСР

Товариші, хочу поділитись, яке враження на мене справив Київ. Я давно не бачив його. Не зважаючи на глибокі рани, завдані місту німецькими варварами, воно все таки є одним з найкрасивіших у нашому Союзі своєю природою, своїм розташуванням. За розплануванням Київ можна порівняти, мабуть, з таким містом, як Рим, тільки мушу сказати, що тут природа ще багатша, ще яскравіша. Прекрасні, могутні дерева, простори Дніпра — все це буквально зачаровує. І треба сказати, що архітектурний силует Києва в основі своїй правильний. Я згодний з тов. Рудневим, який розкритикував два важких об'єми, що трохи зіпсували силует Києва. На мою думку, силует Києва з його Лаврською дзвіницею слід продовжити далі, для чого потрібні будуть ще якісь високі споруди.

Кілька слів з приводу Хрещатика. Ширину вулиці, мені здається, взято дуже вдало. Розміри дають можливість створити парадну, одну з найкращих у наших містах магістраль. Те, що вулиця проходить у невеликій ущелині, є дуже цінний момент: будинки по схилах, які обрамовують Хрещатик, можна мальовничо розмістити терасами. Я вважаю, що це треба особливо виявити, бо

у виставлених тут проектах питання це не розв'язане з потрібною виразністю.

Так само у виставлених тут проектах недосить ясно-виражений початок магістралі, який треба парадно розв'язати. Магістраль повинна мати свій центр і парадне завершення. Цілком ясно, що всього цього відразу не зробити. Головну частину треба спроектувати у вигляді форуму — це надасть вулиці архітектурно величного вигляду. Будинки слід будувати з відкритими дворами, щоб якнайбільше використати зелень, таку красиву в Києві. Хотілося б, щоб це було основним лейтмотивом забудови міста житлом.

Архітектор повинен сьогодні ж задати тон в архітектурі, бо коли зараз ми не визначимо відповідного місця для монументальних споруд, для нових майданів, це приведе до помилок, до спрощеності. Київ починали будувати з монументальних споруд. Це стосується і західних країн. Для монументальних будинків слід вибирати найкращі місця, що робили б цікавим силует міста. І не тільки, щоб ці найкращі місця були цікаві з погляду силуету й загального вигляду при в'їзді в місто, а щоб вони і всередині міста були найпривабливіші. Треба прагнути, щоб у місті був основний композиційний архітектурний центр. При цьому дуже важливо не помилитися і вибрати цей центр правильно.

Необхідно одночасно думати про характер архітектури монументальних споруд, що визначають обличчя міста. В історії нашої архітектури, в історії російської архітектури, української, кавказьких республік є прекрасні зразки великої, світової архітектури. Треба повсякденно вивчати ці чудові споруди, прагнути творчо, відповідно до сучасних вимог, використати закладені в них принципи, а не лише копіювати минуле.

Зразки нашої архітектури, архітектура Ленінграда, та ж таки Софія показують, що наша архітектура, йдучи шляхами розвитку світової архітектури, лишалась оригінальною, своєрідною руською архітектурою. Це можна сказати і про новгородські та московські пам'ятки архітектури. Класицизм, що свого часу панував у багатьох країнах, на нашому ґрунті цікавіший і красивіший.

В нашу радянську епоху ми повинні бути попереду інших країн і в галузі розвитку архітектури.

Товариші, у вас чудовий колектив архітекторів, один з кращих колективів у нашій країні. У вас особливі можливості. Українська республіка дуже багата і своєю природою, і своїми матеріальними можливостями, і, особливо, своїм талановитим народом, який любить красиве. До Радянської України величезну увагу проявляє російська федерація та інші радянські республіки, бо Україна найбільше потерпіла від фашизму. Ви можете робити великі діла, бо, крім усього, керує вашою роботою Микита Сергійович Хрущов, якого ми, московські архітектори, особливо любимо і знаємо, як ентузіаста і палкого прихильника архітектури, що запалював нас у нашій роботі в Москві.

Арх. А. О. ЛИСЕНКО

Головний архітектор м. Одеси

Я гадаю, що наступний пленум Спілки радянських архітекторів України треба скликати в Одесі. Після можна буде зібратися в таких великих містах, як Львів, Харків.

Одеса — широко відоме місто. Воно завжди було оповите романтичною славою, а під час Великої Вітчизняної війни місто своєю доблестю здобуло славу героя.

Одесі — півтораєста років. Її ще Пушкін оспівав, як європейське місто з прекрасними будинками, з італійською оперою (за тих часів) і, нарешті, з портом.

Голландський архітектор Де-Волян, сподвижник засновника Одеси герцога Рішельє, створив чудову планувальну сітку міста, яка й сьогодні може бути зразком розпланування приморського міста.

Класичні композиції цілих ансамблів та ряду окремих будинків (переважно італійський ренесанс та російський класицизм) поклали основу прекрасним архітектурним традиціям, які були підтримані цілою плеядою як російських, так і видатних європейських майстрів.

Для архітектора Одеса — це найцінніша бібліотека в камені. Кращі архітектори: Тома-де-Томон, Боффо, Мельніков, Торрічеллі, Фельмер, Гельнер (автори будинку оперного театру), Бернардаці, Прохазака та інші залучили кращих майстрів будівництва, скульпторів, художників, ліпників, мозаїчників, бронзоліварників, мармурників, різьбарів і т. д. Майстри російські, а також майстри де-

яких європейських країн, переважно італійці та чехи, після багатьох робіт оселилися в Одесі, заснували свої майстерні і тим самим створили цілі школи передової художньо-будівельної техніки.

Ще наприкінці минулого століття в Одесі з високою майстерністю застосовували збірні залізобетонні карнизи з скульптурними деталями, теракоту, штучне каміння у всіляких варіантах фасадного оздоблення, штучний мармур, майоліку і металопластику.

Блискуче використовували алебастр в найскладніших архітектурних деталях, місцевий черепашник, метал, бездоганно імітували мармур, граніт та інші дорогі матеріали.

Збірний залізобетон, плоскі склепіння з черепашника, дрібноблокова кладка, кольорові штукатурки були тут звичайними методами будівельної техніки задовго до того, як їх почали ширше впроваджувати в практику. Мармурові сходи, кахельні печі з вилитими скульптурними вставками, віконні дубові рами з мідним приладдям, ліпка високої якості, паркети та інші елементи житла підвищеного типу є в більшості будинків.

Я вважаю, що це не зовсім правильно, коли архітектурні кадри зосереджені в наших столицях і багато хто з архітекторів відсиджується в апараті. У Ленінграді, наприклад, уже близько 600 архітекторів, у Москві, мабуть, понад 1500, у Києві 300 і т. д. А тим часом головні архітектори багатьох великих міст працюють мало не одні. Час серйозно взятися за розподіл архітектурних кадрів у нашій країні.

Арх. М. А. ОСТАПЕНКО

Нач. Управління в справах архітектури
при РНК УРСР

Принципові питання нашої творчої роботи були поставлені в доповіді, а також у виступах ряду товаришів.

На Україні — 250 міст, і майже усім їм заподіяно величезних руйнувань. Грандіозні масштаби відбудовних робіт вимагають від нас максимального напруження.

Партія та уряд і особисто Микита Сергійович Хрущов проявляють виняткову увагу й піклування про наш архітектурний фронт. Останнім часом створено органи архітектури в центрі та областях, засновано Академію ар-

хітектури УРСР. Недавньою своєю постановою РНК УРСР і ЦК КП(б)У проголосили широку програму комунального будівництва Наркомкомунгоспу. В рішенні червневого пленуму ЦК КП(б)У була розгорнута широка програма будівництва Наркомжитлоцивільбуду. Недавно партія та уряд ухвалили рішення про створення Державного інституту проектування сільського й колгоспного будівництва. Це — подія, яку важко переоцінити.

На Україні розгорнулася відбудова народного господарства. Лінією комунального господарства введено в експлуатацію 137 електростанцій, 105 водопроводів, у 19 містах пущено трамвай, відбудовано 195 міських лазень, понад 6 млн. квадратних метрів жилої площі та по Наркомжитлоцивільбуду здано в експлуатацію 1.317 жилих, лікувальних і адміністративних будинків.

Особливо швидкими темпами йде відбудування житла в колгоспах. У самій лише Полтавській області відбудовано 45 тис. будинків колгоспників.

Останнім часом, крім конкурсу на проект планування й забудови Хрещатика, було проведено конкурси на планування й забудови Круглого майдану в Полтаві, на проектування індивідуального житлового будівництва та будівництва котеджів, а також великий конкурс на складання проектів сільського й колгоспного будівництва відповідно до вказівок партії та уряду. В усіх цих роботах брало участь багато архітекторів.

У справі кадрів пленум повинен прийняти відповідне рішення. На Україні є близько 700 архітекторів. Тоді як їх у Києві 224, в Харкові — 179, Одесі — 69, Львові — 44, в Тернополі, Чернігові і багатьох інших містах є лише по одному архітектору.

В проектних організаціях, яких на Україні налічується понад 200, працює багато архітекторів. Однак, проектні організації окремих міст зовсім не мають архітекторів. Тому в РНК УРСР подається пропозиція щодо впорядкування сітки проектних організацій.

За вказівкою партії та уряду, особисто товариша Хрущова опрацьовуються заходи в справі підготовки кадрів. Передбачається створення архітектурного інституту в Києві, архітектурного технікуму, школи майстрів художньої промисловості за типом московського Строгановсь-

кого училища. Це ті першорядні завдання, над якими працює Управління в справах архітектури та Спілка радянських архітекторів.

Тут багато було сказано на адресу Діпромiста. Я не беру на себе місії відповісти на висунуті питання. Гадаю, що на них відповідь директор Діпромiста. До Діпромiста після війни ставляться великі вимоги. Тепер не можна, проектуючи місто, обмежуватися самим лише центром. Партія та уряд вимагають, щоб не було околиць типу «Собачівок», щоб в'їзди проектувалися так само уважно, як і центр. Ось до цього завдання Діпромiст ще не підготувався.

У зв'язку з складанням проектів відбудови міст хочу торкнутися важливого питання про масове будівництво. Якщо ми збудуємо за поганим проектом один великий будинок, це буде прикра помилка. Та коли за поганим проектом будинки споруджуватимуть масовим порядком,—це вже буде лихо. Треба дуже серйозно ставитися до проектів, що йтимуть у масове індивідуальне будівництво.

Кілька слів про Діпросільбуд. Творчий колектив Діпросільбуду зумів багато зробити у справі складання проектів будинків колгоспників на 2, 3 і 4 кімнати. Тепер Діпросільбуд працює над складанням довідника з сільського й колгоспного будівництва. Це великий початок, який повинна підтримати вся архітектурна громадськість.

Партія, уряд і особисто товариш Хрущов великою увагою оточили архітекторів України. Нам створено всі можливості для творчої роботи, від нас багато й ждуть.

Арх. О. В. БАРАБАШ

Державний інститут проектування міст УРСР

Нині, коли наші міста зруйновані, ми повинні, як ніколи працювати єдиною сім'єю, допомагаючи один одному, щоб якість радянської архітектури підносити дедалі вище й вище.

Ми відчуваємо недостачу в кадрах; особливо мало майстрів архітектури. Але в нас є багато молодняку, з якого можна і треба створити потрібні кадри архітекторів. На мою думку, Архфондові треба було б подбати про підвищення кваліфікації цього молодняку, організувавши для нього курси, якими керували б кращі наші

майстри. Архітектори, які щойно закінчили інститут, повинні невпинно підвищувати свої знання.

Група молодих архітекторів, що брала участь у конкурсі на проект Хрещатика, значно розширила свій творчий діапазон. Більше того, у цьому конкурсі, як відомо, група молодих архітекторів одержала навіть першу премію.

Я вважаю, що Хрещатик, головну магістраль столиці України, треба спроектувати в простих, але величних формах. Рельєф Хрещатика, як і всього Києва, мальовничий, має цікаві з погляду планування місця, а тому, як мені здається, проектувати забудову Хрещатика суцільною лінією буде не зовсім правильно. Слід використати рельєф, відкрити природу і пов'язати її з архітектурою.

А. А. ОЛЬ

Член-кореспондент Академії архітектури СРСР

Товариші, дозвольте передати вам щирий привіт від ленінградських архітекторів. Коли у вчорашній газеті «Радянська Україна» ваш письменник Остап Вишня написав, що щасливі ленінградці й ленінградки, які живуть у такому красивому місті, то я хочу сказати, що щасливі кияни й киянки, бо вони живуть у такому прекрасному місті, як Київ. Я вперше приїхав сюди, і хоча чув і знав про Київ багато, але те, що я побачив, перевершило всі мої сподівання. Це не місто, це — усмішка, це — ласка сонця. Щоправда, це цілковита протилежність Ленінградові, і так само, як мені цікаво побувати в Києві й подивитися на нього, настільки ж вам цікаво побувати й повчитись у Ленінграді. Чому це важливо? Тому, що саме тут повчишся, якою повинна бути архітектура Києва, а там можна повчитися, яку архітектуру створено в Ленінграді і яка архітектура взагалі має бути в дальшому.

Широко задуманий проект щось визначає на майбутнє, і це дуже важливо. Але занадто широко задумані проекти дуже ризиковані. От сьогодні тут правильно говорив академік Руднев, що архітектурний витвір, який не виріс з потреби, навряд чи житиме. Мені здається, що і кожний будинок на Хрещатику повинен вирости

з можливостей і потреб. А в наших проектах багато естетичних поривань, естетичних задумів, які не впливають з потреб. Звичайно, питання краси, питання естетики ставитимуться на чільне місце, але це має бути органічно пов'язане з тими людьми, для яких будинки ці споруджуватимуть.

Я хотів би спинити вашу увагу не на монументальних спорудах. Я уявляю собі, що Хрещатик буде монументальним. Буде башта чи не буде її, — це вже деталь, справа конкретного розв'язання, але в усякому разі це буде парадне місце, це буде центр міста. Академік Іофан сказав, що це буде форум Києва, і тут може бути максимальне зосередження народу. Але як саме забудувати все місто, як будувати звичайні будинки, рядові? Це питання значне.

Коли я ходив вулицями Києва, мене особисто трохи вражала певна строкатість в архітектурі. Навіть на другорядних вулицях кожний будинок сам по собі. Щоправда, все це пом'якшується зеленню. Мені здається, що в такому великому столичному центрі треба робити сильні наголоси лише у відповідальних місцях, а звичайні вулиці потрібно подавати спокійними. Добре, коли проходиш повз будинок і не замислюєшся, не запитуєш себе, хто його будував, — тільки тоді відчуваєш вулицю. На мою думку, це надзвичайно важке й відповідальне завдання.

Коли спитати, що постає у вашій пам'яті, коли ви оглядаєте Ленінград, то ви скажете про Адміралтейство. Це фон, на якому все грає і все виконує свою функцію. І оцей спокійний простий фон і є однією з цінностей Ленінграда. Думаю, що це стосується всіх міст, у тому числі й Києва. Київ мальовниче місто, і тому окремі будинки в ряді вулиць не повинні занадто кричати. Надзвичайно важливе питання — розміри будинків. Академік Руднев говорив про дві капітальних споруди — покійного академіка Фоміна та Лангбарда. Звичайно, своєю вагою, тонкістю рисунка вони неспівмірні, але обидві споруди завеликі для Києва і вибиваються з пейзажу. Дуже важливо зберегти відповідність, підтримати архітектуру Києва і не виходити з пейзажу, бо це порушує мальовничість міста і применшує роль тих будинків, які будуть у Києві.

На мої плечі лягло завдання відновити план Петергофа. Ви знаєте, що центром цього міста є палац та фонтани. Петергоф — це одне з невеликих міст, що склалися за Миколи I. Він дуже затишний, спокійний, увесь у зелені і в ньому немає сильних точок. Усі точки зосереджені в окремих місцях — у парках, біля моря, біля палацу, а все інше спокійне. Мені здається, що за високої культури такі точки можна зробити стримано, тонко й дуже культурно, і боятися цього не слід.

Будинки не повинні бути барабанною тріскотнею; вони мають бути вписані в ансамбль усього міста.

Є. А. ЛЕВІНСОН

Член-кореспондент Академії архітектури СРСР

Мені хочеться спинитися на тому, що думають архітектори Ленінграда — міста високої архітектурної традиції, прекрасної школи для сучасних архітекторів. Мені здається, що Ленінград вартий того, щоб його вивчили по-справжньому, бо досі це вивчення було недостатнє. Ми, начебто, всі розуміємо, що поза традицією немає мистецтва. Проте, поняття традиції в нас буває різне. Будинки на Палацовому майдані, збудовані Растреллі, Захаровим, Россі та іншими, становлять величний ансамбль. І найголовніше це те, що в цьому немає почуття модуля, бо ці споруди ґрунтуються на тих загальнолюдських принципах, що й безсмертна трагедія Шекспіра, яка теж відіграє роль традиції і дає можливість розпізнати природу речей. Багато хто неправильно тлумачить поняття традиції і новаторства, про яке так багато говорив тов. Головко. Йдеться про те новаторство, яке невіддільне від традиції і яке потрібне нам для того, щоб ми створили архітектуру, співзвучну нашій епосі.

Розвиток архітектури щільно зв'язаний з майстерністю. Якщо в мистецтві не буде майстерності, тоді й говорити нема про що. Ось коли Хрещатик забудувати красивими будинками — це й буде розв'язання складного завдання, це й буде майстерність. Мені здається, що в цьому питанні за дуже добрий приклад може бути ансамбль Невського проспекту. В своїй основі маса будинків на Невському проспекті не становить ніякого інтересу, але ця магістраль все таки красива. Коли людина йде вздовж проспекту, перед нею відкривається ряд

пейзажів, перспектив, що прилягають до Невського. А ті будинки, що стоять на самому Невському, не є чимось правильним, архітектурно цікавим. Якби вони були більш інтересні й розроблені, Невський не справляв би такого враження. Врахувати ряд архітектурних композицій Ленінграда необхідно. Я вітаю думку про створення такого Хрещатика, який не був би сам по собі, а являв би собою органічне ціле, зв'язане з усім київським пейзажем. А щодо ступеня майстерності, то вона повинна мати основну дійову силу.

Я по суті не можу бути пропагандистом тільки великого міста Ленінграда, але мені здається, що враження, яке закладене в його архітектурі, може розцвісти і під сонцем України. Андріївський собор — переконливий доказ цього.

Акад. О. В. ЩУСЄВ
(Москва)

Товариші, я тут гість, і дуже радий, що беру участь у роботі VI пленуму Спілки радянських архітекторів України. Я вітаю пленум від усього серця, вітаю українських архітекторів і Україну.

Київ, це найкрасивіше місто, свого часу змели з лиця землі монголи. Але те, що лишилося від нього, як, наприклад, Софія, свідчить, що Київ стояв на висоті міст світу. Культурні сили, які тут працювали, мали свій вплив і на Москву, їх авторитет визнавала вся Європа.

Я чув, що у вас на Україні налічується близько 700 архітекторів. В Белграді, де я був, населення 400 тис. чоловік, а архітекторів там — 500. Щоправда, архітектори в них без роботи ходять. У нас недосить архітекторів, які могли б швидко розв'язувати питання архітектури. Тому треба всіляко вітати заснування Української Академії архітектури, яка серйозно візьметься і за підготовку кадрів.

Україна — багатюща країна сільського господарства, країна вугілля, заліза. Величезні можливості для роботи мають тут архітектори всіх ступенів. Але архітектура створюється тоді, коли залучають кращих людей і в достатній кількості. Візьміть відбудову Хрещатика.

Це — велетенське завдання. Хрещатик не можна спроектувати одним конкурсом. Я порівнюю проект Хрещатика з театром, а наш театр вважається першим у світі. В театрі є репертком, який проглядає те, що має йти на сцені. Може, звісно, виступити і некваліфікований музикант і зірвати оплески, але це випадковість. Не всякий повинен співати, а співають ті майстри, яких затверджує репертком. Так треба підходити і до Хрещатика. Наша молодь повинна вибрати споміж себе кращих і сказати: давайте і ми будемо спільно працювати з старими майстрами.

Як створити таку грандіозну архітектуру, як Хрещатик? Ось говорили про Невський проспект. Він мовляв, такий красивий, що його треба тут використати. Проектування Хрещатика — це важке теоретичне завдання, розв'язати яке за один рік не можна. Воно потребує мобілізації всіх сил і знань, удосконалення архітекторської майстерності. Тому, хто не підносить свою майстерність буде важко. Візьміть Червону Армію. Вона за найкоротший строк перевчилася і здобула Берлін. І ми зможемо розв'язати проблему Хрещатика. В усякому разі проектування Хрещатика має йти на високому рівні. Треба остерігатися, щоб це було зроблено не по-бутафорському.

Нас викликали до столиці Болгарії — Софії, щоб ми, радянські архітектори, подали свою допомогу. Софію розбомбили. Було вирішено організувати конкурс на відбудову її. В конкурсі взяло участь багато архітекторів, і проект був зроблений ще до нашого приїзду. Ми приїхали і почали розбиратися в цьому проекті. Болгарія була під впливом Німеччини; своєї школи, своєї архітектури вона не мала, і замовлення для неї виконували іноземці. Нам не сподобалися всі проекти. Виходить, даремно ми лаяли себе за те, що ми, немов би, не досягли європейської школи. Коли ми приїхали закордон, то побачили, що йдемо попереду від них. В усякому разі будівництво міст у нас стоїть на правильних принципах, і культура виконання проектів у нас вища, ніж, наприклад, у Будапешті, який збудовано краще за Софію. Там немає елементів обводнення міста, немає парку культури й відпочинку. Я бачив там натовп, що сновигав вулицями, ходив за місто й нудьгував, як це було колись у нас. І коли ми сказали, що в нас є організований від-

починок, вони схопились за голову й кажуть: «Як же ми не догадались!».

Архітектура поставлена в нас високо. Тільки виконання до цього не дійшло, — нам на перешкоді стала жахлива війна.

На території України виявлено грецькі колонії з дуже багатими залишками архітектури. Візьміть період візантійський, або, наприклад, народний фольклор, що дає такі прекрасні орнаменти. Все це матеріал для творчого перевтілення. Треба тільки, щоб архітектор мав смак. Це неодмінна вимога до нього, як до музиканта мати тонкий слух. Необхідно, щоб архітектор знав конструкції і життя, тоді за найкоротший срок архітектура України зробить великий поступ уперед. А початок цьому має бути покладений створенням прекрасної магістралі Хрещатика.

Хрещатик у минулому — це багато невдалих будинків. Нині стоїть завдання побудувати новий Хрещатик. Нехай кожна група архітекторів працює над Хрещатиком, тоді, можливо, виявиться його обличчя. Це захоплююче, почесне й відповідальне завдання, і немає сумніву, що архітектори України за допомогою Микити Сергійовича Хрущова успішно розв'яжуть його.

Арх. О. Д. КУЗНЕЦОВ

Голова Спілки радянських архітекторів м. Сталіно

Німецько-фашистські варвари лишили по собі страшні сліди. Відступаючи під ударами Червоної Армії, вони лише в 12 містах Сталінської області висадили в повітря й зробили непридатними 15.866 будинків загальним об'ємом 19 мільйонів м³, зруйнували 15 театрів, 700 шкіл, 371 лікувальний заклад і т. д.

Але Донбас швидко зводиться на ноги, він буде відроджений за короткий строк. Що це буде саме так, свідчать відбудовні роботи в Сталіно. В процесі будівництва тут перебуває зараз понад 60 будинків. Лише на самій вулиці Артема будують 23 будинки. Їх мають здати в експлуатацію цього року. До речі, ми не раз просили Управління в справах архітектури організувати конкурс на забудову вулиці Артема, але ось уже майже рік не можуть розв'язати питання, і центральну вулицю забудовують без проекту.

Архітектори з першого дня визволення Донбаса взяли якнайдіяльнішу участь у відбудовних роботах, в обговоренні проекту реконструкції центра області. На допомогу міському архітекторові було виділено архітекторів, які відповідали за певну ділянку міста в частині проведення робіт по впорядкуванню та озелененню.

Провели ми також товариський конкурс на проектування пам'ятника генерал-лейтенантові Гурову.

Проте, слід відмітити, що архітектурне проектування й оформлення міста, його окремих найважливіших ділянок ще не задовольняє нас. Часто можна спостерігати спроби протягти порочну, засуджену практику конструктивізму і в ряді випадків безідейне реставраторство, бо деякі проектувальники та забудовники по-діляцькому, вузько відомчо підходять до відбудови, забуваючи або просто ігноруючи інтереси міста.

У місті Сталіно є проектні організації, які не мають жодного архітектора, і тут проектують, в кращому випадку, інженери. Нам треба допомогти кадрами. Це обов'язок, насамперед, Управління в справах архітектури при РНК УРСР.

Робота перед нами велика, і без відповідної допомоги ми її не підніmemo. Ми потребуємо допомоги в укомплектуванні бібліотеки. Непогано було б організувати посилку добрих, кваліфікованих лекторів, що читали б лекції з архітектури. Це сприяло б активізації роботи кожного члена Спілки, заохочувало б архітекторів працювати над собою, підносити свою майстерність, свій ідейно-політичний рівень. Для цього ж таки добре було б надіслати пересувну виставку робіт кращих майстрів. Слід, зокрема, порушити питання про наукові екскурсії по містах Союзу. А покищо треба сказати, що республіканське Правління Спілки радянських архітекторів мало приділяє уваги Сталінській області. Не враховується той факт, що від відбудови Донбаса багато в чому залежить відбудова всієї нашої країни.

С. Є. ЧЕРНИШОВ

Дійсний член Академії архітектури СРСР

Я сьогодні виступаю на трибуні для того, щоб виконати доручення московських архітекторів і передати вам.

архітекторам України, найпалкіший, найщиріший привіт та найкращі побажання.

Якщо перед архітекторами Москви, Ленінграда стоять великі завдання, то і озброєність їх більша. Там є прекрасні пам'ятники, споруди, які можуть навчити архітектора; там є бібліотека, Академія і т. д. Тому треба визнати за винятково доцільний і своєчасний той крок, що його зробив український уряд, заснувавши Українську Академію архітектури. Перед нею необмежене поле діяльності.

Я пригадую висловлювання французького архітектора Дельпруа, який писав, що він знає багатьох видатних письменників, художників, скульпторів, але рідше зустрічав видатних архітекторів. Обов'язок служити архітектурному мистецтву — складний обов'язок. Нам треба невпинно вдосконалювати свої професійні знання. Спілка та Академія архітектури можуть зробити багато в цьому відношенні. Сили наші обмежені, а тому треба виділити основне і на ньому зосередити увагу.

В питаннях будівництва міст, включаючи селища й підприємства, ми не повинні повторювати тих помилок, що спостерігалися в довоєнній практиці.

Поряд з вивченням історичного досвіду, необхідно вивчати нашу поточну практику. З життя ми знаємо, що кожний затверджений проект міста тою чи іншою мірою трансформується. Візьмімо невеликий приклад. У містах Сибіру за час війни осіли деякі підприємства. Це примушує архітектора кожного міста корегувати генеральний план, складений до війни.

За період війни наша країна втратила багато якнайцінніших шедеврів російської архітектури, і це змушує нас ще більше цінити ті пам'ятки, що лишилися. Завдання архітекторів — так розв'язувати завдання, щоб зберегти ці уцілілі чудесні пам'ятки, включивши їх у план нового будівництва.

У нашій роботі над плануванням міст доводиться розв'язувати багато практичних питань. І всі ми добре розуміємо, наскільки ускладнилася робота архітектора, коли він став до певної міри будівником міст. Українська Академія архітектури повинна організувати Інститут будівництва міст, який піднесе питання будівництва наших міст на належну височінь і виховає потрібні висококваліфіковані кадри.

У грізний час навали гітлерівських орд на нашу велику Батьківщину радянські зодчі проявили себе як вірні її сини. Одні архітектори гвинтівкою, інші своєю самовідданою працею боронили рідну землю від напасників. Українські архітектори спільно з усім народом кували велику перемогу. Дозвольте ж мені проголосити:

Хай живуть українські архітектори!

Хай живе Радянська Україна!

Хай живе керівник українського народу Микита Сергійович Хрущов!

Проф. О. Д. ЗЕЙЛІГЕР
(Одеса)

Товариші, на нашому пленумі не можна пройти повз таке питання, як опанування архітектурної спадщини на Україні. Не знаючи історії архітектури України, важко дати правильний напрям творчим задумам.

Україна багата на пам'ятки архітектури. Ми знаємо Київ, Чернігів, Полтаву, Кам'янець-Подільський та інші міста, де переважають пам'ятки українського барокко. Але я хочу кілька слів сказати про пам'ятки класицизму в Одесі.

В будівництві Одеси брали участь видатні архітектори, такі майстри, як Тома-де-Томон, Мельніков, Монферран та багато інших архітекторів, що відіграли величезну роль у створенні архітектурного обличчя міста. Архітектор Черачелло та інші архітектори приїжджали зза кордону, щоб споруджувати місто Одесу. Не зважаючи на те, що ці архітектори приїжджали із своїми звичними поглядами, під впливом російського класицизму вони, однак, змушені були перебудуватися і дати зразки архітектури, які створили обличчя нашого міста. Основний інтерес з цього погляду становить Приморський бульвар, що його творцем вважають Боффо. Це ансамбль, центром якого є велетенські, на 200 східців, сходи, збудовані за принципом великого архітектора Берніні. Він вважається найкрасивішим не тільки в Радянському Союзі, а й за його межами. Німецькі варвари не пощадили пам'яток архітектури Одеси, вони руйнували їх як тільки могли.

Коротко про архітектурні кадри. Я вважаю, що пленум висловить свою думку і допоможе в тому напрямі, щоб архітектурний факультет в Одесі, який існував протягом

75 років, знову і найшвидше відновив свою діяльність та готував потрібні нашій країні кадри. Те, що уряд дозволив відкрити Українську Академію архітектури, є для нас великою подією, бо Академія архітектури — це той вищий орган, від якого можна буде дістати відповідь на всі запитання, зв'язані з дальшим розвитком радянської архітектури на Україні.

Я гадаю, що наш пленум становить великий інтерес, і тому, на мою думку, його роботу слід було б широко показати, висвітливши її в окремій книжці.

Проф. І. Є. МАРКЕЛОВ

Оргсекретар Правління Спілки
радянських архітекторів СРСР

Наша творча спілка налічує 5 тисяч членів, з них одна тисяча перебуває в армії. Ми маємо 65 місцевих філій, 17 з яких — республіканські.

Багато хто тут говорив, що на Україні бракує архітектурних кадрів. А коли взяти Білорусію, то там усього 16 архітекторів. Для того, щоб перерозподілити кадри, а, особливо, підготувати їх, потрібний час. У справі перерозподілу кадрів вам допоможе перереєстрація членів Спілки, яку ми проводитимемо з 15 червня. Треба не просто посилати архітекторів на периферію, а посилати таких архітекторів, які зможуть справитися з поставленими перед ними завданнями.

У зв'язку із створенням Комітету в справах архітектури при РНК СРСР та його місцевих органів роль нашої Спілки значно підвищується. Проте, слід відмітити, що за 20 місяців своєї діяльності Комітет і його місцеві органи досі ще не налагодили справді творчої, товариської, дружньої роботи із Спілкою. Тут вина і тих і тих. Комітет у справах архітектури та його місцеві органи повинні мати чіткий план основних заходів, щоб на основі цього плану творча громадська організація могла будувати свою роботу. Але цього покищо немає.

На жовтень намічено скликати пленум Всесоюзного Правління Спілки. Цей пленум розгляне основні завдання відбудови міст нашої країни. Будуть також заслухані доповіді про відбудову Сталінграда та інші актуальні питання.

На пленумі говорили про архітектурну майстерність.

Її треба невпинно підвищувати. За мирного часу в Ленінграді був інститут для підвищення кваліфікації архітекторів. Нині це завдання набирає величезного значення, бо в наслідок війни багато архітекторів або були зовсім відірвані від своєї професії, або не мали змоги присвячувати їй себе цілком. Були прогалини і в архітектурній освіті. Наприклад, у вищій школі не було кафедри російської архітектури. За рішенням відповідних органів така кафедра буде заснована. Кафедра російської архітектури буде створена і на курсах підвищення кваліфікації архітекторів. Треба буде всіх товаришів пропустити через курси підвищення кваліфікації, як це роблять лікарі. Президія Спілки радянських архітекторів вирішила найближчими днями вдатися до РНК СРСР та ЦК ВКП (б) з клопотанням, щоб створити інститут підвищення кваліфікації архітекторів на базі Ленінградської Академії мистецтв та Московського архітектурного інституту.

Однією з форм допомоги архітекторам у сирозі підвищення їх професіонального й культурного рівня є забезпечення літературою. Літератури ми розсилаємо багато: в 1940 р. надіслано їй на 100 тис. крб., торік — на півтора мільона, а цього року надішлемо на два з половиною мільона карбованців. Практикуємо також надсилення заочних лекцій. Досвід показав, що вони є ефективним засобом допомоги. Погано те, що місцеві філії спілки не висловлюють своїх пропозицій і міркувань про форми проведення заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації.

Не зважаючи на завантаженість роботою, нам треба час від часу посилати наших архітекторів до Ленінграда, Москви, Риги та інших міст, взагалі туди, де є багато чого повчитися. Особисте сприймання має колосальне значення.

Арх. К. С. АЛАБЯН

Відповідальний секретар Спілки
радянських архітекторів СРСР

Усі товариші, що виступали тут, спинялися на найскладніших питаннях відбудовного будівництва. Воно й зрозуміло: це будівництво є справою не лише проектних та будівельних організацій, а й першорядним завданням всієї радянської архітектурної громадськості.

Архітектура — дуже складна галузь мистецтва. Ми, архітектори, повинні розв'язувати силу найскладніших питань з різних галузей, при чому розв'язувати в синтезі. Намалювати красиво фасад — це ще не архітектура. Коли ми говоримо про завдання радянської архітектури у зв'язку з відбудовним будівництвом, ми мусимо пильно подивитися, які в нас досягнення і хиби, щоб на живих прикладах вчитися краще працювати.

Однією з основних хиб нашої минулої роботи було те, що ми до розв'язання своїх завдань підходили не як будівники міст, а як архітектори окремих жилих будинків. Якщо взяти більшість наших міст, де будували велику кількість будинків, ми не діставали потрібного архітектурного ефекту. Ми не застосовували тих методів і знань, що можуть і повинні створити нам красиві вулиці та майдани. Кожний з нас старався, щоб будинок, який він споруджує, був красивим сам по собі, і не думав, що цим самим він розв'язує завдання будівництва міста. Ми не розуміли, що в першу чергу важлива архітектура в цілому.

Невський проспект забудований зовсім посередніми будинками, але це блискучий проспект світової архітектурної практики. Річ у тому, що там розв'язані основні завдання містобудування, архітектор правильно спроектував вулицю, як єдину композицію. Без такого підходу ми не зможемо мати ні красивих вулиць, ні красивих майданів.

Або взяти для прикладу таку чудову вулицю, як Єлісейські поля. Там теж немає жодного красивого будинку, проте ця вулиця — найкрасивіший проспект Парижа. І це тому, що є загальний задум початку і завершення цього проспекту. Висота будівель, ширина тротуарів, зелень — усе це справляє прекрасне враження.

Однак, з цього не слід робити висновок, що, мовляв, давайте будувати погані будинки. Якщо ми спорудимо гарні будинки, тоді матимемо й чудові вулиці, якими можна буде пишатися і які можуть бути зразком світового мистецтва будування міст.

Забудова Хрещатика повинна стати зразком радянського містобудування. Цю роботу розпочато правильно, бо при визначенні завдання на складання проекту Хреща-

тика були намічені загально-композиційні координати: ширина проїзної частини, тротуарів, висота будинків та ін., що дає можливість проєктувальникові підійти як слід до створення архітектури Хрещатика. Отже, перший етап проєктування Хрещатика ми пройшли і на підставі великого проєктного досвіду вступили в другий етап.

Я хотів ще кілька слів сказати про такі дрібниці, на які раніше ми зовсім не зважали. Глянеш, — майдан забудований різними, не високої якості будинками, але він все таки прекрасний і на ньому дуже приємно побувати. Будівники таких майданів невеликими формами й простими засобами домоглися великого ефекту. В Римі є майдани неправильної форми, забудовані різними будинками, але все це переконливо. Гарний фонтан або гарний монумент на майдані іноді розв'язує велике завдання в будівництві міст, проте ми цих «дрібниць» не враховуємо.

Одним з основних дефектів нашої роботи є невміле розміщення архітектурних споруд при забудові міст. Ми на рядових вулицях ставимо громадські будинки, а на майданах — звичайні жилі. В першому випадку ми втрачаємо цінний майдан, мета якого надати місту певного обличчя, а в другому — ми насилуємо архітектуру, властиву архітектурі жилих будинків. Треба дуже вміло розподіляти будинки на території міст, щоб добитися добрих наслідків. Треба, щоб найбільші будинки оформляли найвідповідальніші вузли в місті, — тоді стане для нас ясно, що основний фон можна розв'язувати скромною архітектурою.

Наша практика показує, що ми маємо великі досягнення в проєктуванні окремих будинків як громадських, так і жилих. Але в житловому будівництві у нас були й серйозні дефекти. Приклади житлового будівництва у великих містах свідчать, що ми звертаємо всю увагу на зовнішній вигляд будинку, на його фасад і зовсім мало дбаємо про те, щоб зробити житло зручним. У нас виробився тип жилого будинку, який не враховує потреб і особливостей пожильців, і тому в цих будинках дуже незручно жити. Людина, скажімо, потребує однієї кімнати, а квартиру будують на 3 — 4 кімнати. Ми в дальшому повинні будемо проєктувати окремі квартири — на

одну кімнату, на дві кімнати, щоб люди, які оселяться в них, мали максимальні житлові вигоди.

Ми до війни будували недоброякісно. Це — результат поганої роботи інженерів. Але не менша вина в цьому і самих архітекторів, які стоять осторонь будівництва. Тим часом дбайливе ставлення до будівництва і безпосередній нагляд за ним самого автора можуть, безперечно, набагато піднести якість споруджуваних будинків.

Поряд з цим ми не можемо також стояти осторонь створення будівельної промисловості, без якої ми неспроможні добре будувати. Це справа не лише тих відомчих організацій, що провадять будівництво, але й усіх архітекторів. Завдання Академії архітектури та Співки радянських архітекторів — приділити максимальну увагу цій справі. Ми повинні створити два десятки великих проектних організацій, які, маючи необхідні кваліфіковані архітектурні сили, забезпечуватимуть потрібні проектні роботи. Ми повинні прикріпити кращих проєктувальників до цих проектних організацій, щоб проєктування в них стало школою для молодих наших архітектурних кадрів.

Наша справа дуже складна і багатогранна, і коли кожний з нас не працюватиме над підвищенням свого професіонального й культурного рівня, ми не зможемо розв'язати тих завдань, що стоять перед нами. Ми повинні знати, що робиться в науці, ми мусимо добре знати життя і знати всі тенденції, що їх висуває наша соціалістична країна. Ми повинні бути передовими людьми, які будують і які беруть участь у вихованні радянської людини.

РЕЗОЛЮЦІЯ
VI ПЛЕНУМУ ПРАВЛІННЯ СПІЛКИ РАДЯНСЬ-
КИХ АРХІТЕКТОРІВ УРСР
ПРО РОБОТУ СЕКЦІЙ

Щоб поживавити діяльність Спілки та її місцевих філій, а також піднести якість архітектури, пленум вважає за необхідне провести такі заходи:

І. ПО СЕКЦІЇ ПЛАНУВАННЯ Й ЗАБУДОВИ МІСТ

1. Для піднесення якості планування й забудови міст і сіл пленум зобов'язує Президію Правління Спілки радянських архітекторів України організувати широкі перегляди і обговорення проектів планування міст, районних центрів та сіл, широко залучаючи до цих переглядів радянську громадськість.

2. Пленум відмічає, що питання районного планування основних промислових районів України мають велике державне значення в справі відбудови й будівництва населених місць, обводнення, озеленення, організації всіх видів транспорту, водопостачання, енергопостачання, санітарної меліорації тощо.

Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів порушити клопотання перед відповідними директивними органами про якнайшвидший розгляд проектів районного планування Донбаса.

Пленум вважає за доцільне найближчим часом скликати нараду в Донбасі з питань районного планування, щоб обговорити генеральну схему планування Донбаса, а також поширити районне планування на більше коло районів, охопивши ним у першу чергу Криворізький залізорудний район, Придніпровський промисловий район, Дрогобицько-Бориславський нафтовий район.

3. Пленум відзначає чималу методичну цінність робіт у справі проектування відбудови й реконструкції міста Харкова шляхом опрацювання окремих планувальних мікрорайонів та вузлів і наочного їх показу на розбірному макеті.

Пленум рекомендує міським архітекторам широко використати цей досвід Харкова в роботі над відбудовою та реконструкцією інших міст України.

4. Пленум відзначає, що з організацією Управління в справах архітектури при РНК УРСР та його органів на місцях, а також з заснуванням Академії архітектури УРСР, як творчого і наукового центра, створено умови й можливості для децентралізації планувальних робіт і в першу чергу за рахунок міст, де є архітектурні та інженерні кадри. Це забезпечить більшу оперативність і глибше опрацювання поточних питань планування й забудови міст, конкретнішу участь у цій роботі місцевих керівних партійних та радянських органів і, насамперед, міських архітекторів, а також виховання на місці архітектурно-планувальних кадрів.

5. Поряд з цим пленум відмічає необхідність широкого розвитку науково-дослідної роботи в галузі будівництва міст, організації експериментального проектування у світлі нових вимог та широкого розвитку консультативної допомоги з боку Спілки, Академії архітектури місцевим органам у справі відбудови, планування й забудови міст.

6. Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів України переглянути спільно з Управлінням у справах архітектури при РНК УРСР питання про використання архітектурних кадрів з метою якнайшвидшого укомплектування кваліфікованими кадрами архітекторів периферії і насамперед міст Донбаса та Західної України.

7. Беручи до уваги, що дедалі ширше індивідуальне будівництво в містах впливає на їх архітектурне обличчя і з метою економії міської території та підвищення впорядкування житлового фонду, пленум вважає за доцільне об'єднувати індивідуальних забудовників у невеликі кооперативи для спорудження будинків на 4-6-8 і більше квартир.

Водночас доцільно проводити також кооперування організацій та установ, щоб прискорити відбудову зруйнованих будинків у містах.

Пленум доручає Правлінню Спілки радянських архітекторів України вдатися з конкретними пропозиціями з цього приводу до відповідних державних органів.

Пленум вважає за необхідне впорядкувати й прискорити розгляд та затвердження проектів і схем планування міст, для чого звернутися до відповідних організацій з пропозицією про опрацювання положення, що регламентувало б, в яких інстанціях і з яким ступенем градації попередньо і остаточно затверджуються проекти та схеми планування міст і селищ.

8. Для докорінного поліпшення обміну досвідом, освоєння позитивної практики в галузі забудови міст та підвищення кваліфікації будівників міст пленум доручає Правлінню Спілки радянських архітекторів:

а) вжити заходів до найшвидшого видання республіканського журналу «Архітектура Радянської України»;

б) порушити клопотання про дозвіл видавати щотижневу республіканську архітектурну газету в 1946 році.

9. Через Архфонд опрацювати план ознайомлення працівників містобудування з вітчизняними й зарубіжними досягненнями в галузі архітектурно-планувальної організації та будівництва міст.

10. Організуючи курси підвищення кваліфікації архітекторів, Архфондові звернути серйозну увагу не тільки на підвищення знань та майстерності архітекторів за їх основною спеціальністю, але й на серйозне поглиблення знань архітекторів у суміжних галузях: технічне устаткування міст, міське господарство, економіка, гігієна і т. д., широко використовуючи кращий вітчизняний і зарубіжний досвід.

11. Пленум ставить перед Управлінням у справах архітектури при РНК УРСР питання про опрацювання організаційних форм, що передбачали б участь автора проекту планування міста в процесі дальшої його забудови.

12. Пленум звертає увагу Правління та місцевих організацій Спілки радянських архітекторів України на незадовільну постановку експлуатації, охорони й дальшого розвитку зелених насаджень у містах УРСР.

Для підвищення відповідальності відповідних організацій за постановку міського зеленого господарства необхідно ввести посаду міського садівника, особливо у великих містах.

II. ПО СЕКЦІЇ КОЛГОСПНОГО БУДІВНИЦТВА

1. Пленум відзначає, що архітектори України своєчасно відгукнулися на заклик голови РНК УРСР тов. М. С. Хрущова і провели значну роботу у справі проектування житла для колгоспників, а також у справі складання проектів планування й забудови сільських місцевостей.

2. Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів організувати через секцію систематичний перегляд та обговорення всіх проектів і відібрати проекти, які можна опублікувати в пресі та рекомендувати для широкого застосування в колгоспному й сільському будівництві. Треба забезпечити широкий вибір проектів для сільського будівництва.

3. Для узагальнення певного позитивного досвіду Діпросільбуду необхідно звернути особливу увагу на вивчення будівництва 100 колгоспних будиночків, проектування й будівництво яких здійснювалося з ініціативи голови РНК УРСР тов. М. С. Хрущова.

На основі всіх матеріалів необхідно через Академію архітектури УРСР видати довідник на допомогу районним та сільським працівникам по будівництву.

4. Для ознайомлення з конкретними умовами, в яких провадиться будівництво, а також для подання практичної допомоги цьому будівництву, практикувати періодичні виїзди на села, особливо авторів проектів.

5. Секція повинна подавати допомогу відповідним установам в організації та проведенні семінарів для районного активу з питань планування й забудови сіл.

6. Щоб домогтися домінуючої архітектурної композиції в забудові центральної частини села, треба під час будівництва практикувати кооперування ряду сільських установ.

III. ПО СЕКЦІЇ МАСОВО-ЖИТЛОВОГО Й КУЛЬТУРНОГО БУДІВНИЦТВА

1. Пленум вважає, що першочерговими завданнями секції є впорядкування малоповерхового житлового будівництва й правильне розміщення його в міському плані, а також докорінне поліпшення типового проектування й будівництва.

2. У зв'язку з цим пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів:

а) відібрати типові проекти жилих будинків та громадських споруд з урахуванням конкретних умов будівництва;

б) домогтися видання відібраних і рекомендованих типових проектів до будівництва;

в) заслухати спеціальне повідомлення про індивідуальне будівництво й добитися, щоб це будівництво так само було забезпечене проектами;

г) запровадити реєстрацію здійснюваних типових проектів в органах державного архітектурного контролю і зобов'язати ці органи сповіщати авторів типових проектів про здійснюване за цими проектами будівництво. Це дасть можливість, в разі потреби, залучити авторів до консультації.

3. Обласні філії Спілки архітекторів повинні широко практикувати перегляд і обговорення проектів основних споруд, намічених до відбудови й будівництва, до чого необхідно залучати скульпторів та художників.

4. Пленум відмічає, що без своєчасної і швидкої інформації архітекторів про нові будівельні матеріали, нові конструкції, оздоблювальні матеріали, фурнітуру та фабричне виготовлення елементів будинків і конструкцій немислима плідотворна робота архітекторів над типовим проектуванням жилих і громадських будинків. Президія Спілки радянських архітекторів повинна наполегливо домагатися видання наркоматами будівельних матеріалів та промисловості каталогів для широкого використання їх архітекторами.

5. Пленум доручає Президії Правління Спілки радянських архітекторів порушити питання перед відповідними організаціями про створення на Україні філіалу колектора типових проектів, який є у Москві, і систематично поповнювати колектор проектами, що дасть можливість зменшити строки проектування й домогтися підвищення якості проектів.

6. У зв'язку з тим, що затвердження й погодження проектів проходить через довгий ланцюг різних інстанцій, які збільшують строки проектування й будівництва, пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів спільно з зацікавленими організаціями добитися найбільш оперативного проходження проектів.

7. Одночасно треба переглянути об'єм проектних матеріалів, що подаються на затвердження, бо є випадки,

коли велика робота йде на марне тільки через те, що проекти з сантехніки, електрики та ін. складають за архітектурними проектами недоброї якості.

8. Велике значення в справі піднесення якості архітектури й будівництва має також питання авторського нагляду. Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів добитися точного додержання прав архітектора щодо авторського нагляду відповідно до рішень уряду.

ІV. ПО СЕКЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

1. З метою здійснення єдиного державного керівництва всіма підприємствами художньої промисловості, здійснення щільного контакту з архітектурою та будівництвом, запровадження у промисловість нових зразків художніх виробів, створення науково-дослідної бази і т. д., — вважати за доцільне порушити клопотання про організацію спеціального державного органу в питаннях художньої промисловості.

2. Спілка повинна сприяти проведенню певної роботи щодо пропаганди художньої промисловості в широких колах громадськості, організуючи доповіді, виставки, виступи в пресі тощо.

3. Для підвищення кваліфікації архітекторів у галузі декоративного мистецтва вважати за необхідне включити до програми курсів Архфонду дисципліну з галузі прикладного мистецтва.

4. Через організацію творчих екскурсій Спілка повинна допомогти у виявленні історичних пам'яток прикладного, побутового й декоративного мистецтва.

5. Для підвищення якості виробів художньої промисловості та залучення до цієї роботи архітекторів, художників, скульпторів та інших майстрів необхідно провести ряд мішаних конкурсів.

6. Для ширшого ознайомлення проєктантів і будівельників з продукцією підприємств художньої промисловості УРСР необхідно видавати періодичні каталоги виробів.

7. Вважати за доцільне організувати спробне будівництво з застосуванням керамічних та інших декоративних деталей з місцевої сировини.

8. Для задоволення масових запитів на декоративну скульптуру для оформлення будинків, садів, парків та ін., як, наприклад, меморіальні дошки, вази фонтани, пам'ят-

мики і т. д., порушити питання про створення спеціального заводу республіканського значення, залучивши до цієї роботи найвидатніших майстрів.

V. ПО СЕКЦІЇ АРХІТЕКТУРНИХ КАДРІВ

Питання про забезпечення проектування й будівництва архітектурними кадрами вимагає невідкладного розв'язання шляхом мобілізації всіх наявних архітектурних сил, правильного розставлення їх та своєчасної дальшої підготовки нових кадрів.

1. Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів провести облік й допомогти відповідним органам у правильній розстановці наявних архітектурних сил на Україні.

Найближчими завданнями в цьому напрямі є:

а) повернення до своєї основної діяльності колишнього складу архітекторів УРСР (членів і не членів Спілки), які працюють нині не за спеціальністю;

б) допомога в зміцненні та об'єднанні численних карликових проектних організацій різних відомств, в об'єднанні архітектурних кадрів цих підприємств у міцніші колективи, забезпеченні кваліфікованим керівництвом, що може створити базу для творчого зростання спеціалістів;

в) встановлення постійного творчого зв'язку з архітектурними силами Москви та Ленінграда і всебічне залучення їх до безпосередньої участі в проектній роботі по відбудові міст і сіл України;

г) організація відкритих і закритих конкурсів по основних об'єктах будівництва з залученням до участі в них як зрілих, так і молодих ростучих спеціалістів.

2. Особливу увагу звернути на правильне використання архітекторів, демобілізовуваних з лав Червоної Армії, відповідно до їх бажання, досвіду та творчих знань.

3. Подати максимальну допомогу архітекторам-фронтівикам та іншим, які тимчасово відірвалися від безпосередньої спеціальності, в підвищенні їх кваліфікації шляхом:

а) організації 2-3-місячних курсів підвищення кваліфікації (без відриву від виробництва);

б) організації епізодичних лекцій, творчих нарад, пересувних виставок з доповідями на місцях, організації та укомплектування бібліотек лінією Архфонду тощо;

в) кваліфікованої консультації для місцевих архітектурних сил з боку провідних майстрів та старших товаришів, організації відвідувань міст і сіл України та персонального шефства над архітекторами-фронтовиками.

4. В основі всіх заходів, проведених Спілкою радянських архітекторів, має стояти дбання про підвищення знань, загальної культури та ідейно-політичного рівня архітекторів.

5. Пленум відмічає, що чисельний склад студентів на архітектурних факультетах вузів зовсім недостатній, як недостатні і контрольні цифри нового осіннього прийому, намічені відомствами в 1945 р. (Наприклад, в Київському та Харківському інженерно-будівельних інститутах на архітектурних факультетах навчається 110 і 100 студентів; до нового прийому намічено по 25 студентів. В Київському художньому Інституті навчається 35 студентів; до прийому намічено 15 чол. За розпорядженням НККГ УРСР в Харківському і Одеському інститутах прийом на архітектурні факультети в 1945 р. закрито). При цьому студенти на старших курсах всіх вузів становлять одиниці.

Пленум доручає Президії Спілки радянських архітекторів звернутися в цьому питанні з спеціальним листом до РНК УРСР та Комітету в справах вищої школи і домогтися збільшення прийому студентів, особливо до Одеського інституту.

6. Пленум відмічає, що перша-ліпша система підготовки архітектурних кадрів має забезпечувати повний розвиток творчо-художньої та інженерно-будівельної спеціалізації архітектора. Спроба створити вищі школи, в яких зменшено увагу до творчої або будівельної підготовки архітекторів, поруч з вузькою спеціалізацією в певній галузі будівництва, привела б до підготовки неповноцінних кадрів архітекторів.

Тому правильною слід вважати орієнтацію на підготовку спеціалістів широкого профілю, створивши для цього на Україні Архітектурний інститут. Проте, потреба в завчасному забезпеченні його відповідною матеріальною, науково-методичною, житлово-побутовою базою та професорсько-викладацькими кадрами дає можливість розглядати цей захід як перспективний на найближчий час, що зовсім не зменшує ролі наявних тепер архітектурних факультетів.

7. Несхожість навчальних планів, що спостерігається на архітектурних факультетах різних вузів, повинна бути усунена.

При цьому треба відповідно відобразити в усіх навчальних планах питання колгоспного будівництва, українського мистецтва й архітектури. Належної серйозної постановки вимагає також дисципліна «планування населених місць», а також художні дисципліни; останні мають супроводжувати весь період навчання студентів у вузі.

8. Питанню художньої підготовки в середній школі Наркомос УРСР не приділяє потрібної уваги, що дуже ускладнює умови якісного добору на архітектурні факультети.

Поряд з невідкладними заходами, спрямованими на рішуче поліпшення викладання графічних і художніх дисциплін в усіх середніх школах, слід порушити питання про створення мережі середніх художніх шкіл або шкіл типу колишніх реальних училищ, які цілком виправдали себе раніш.

9. Щодо середньої архітектурно-технічної освіти, то слід вважати за доцільне зміцнення наявних та організацію нових архітектурних технікумів у ряді обласних центрів України, де є кадри викладачів.

10. Підготовка кваліфікованих майстрів-виконавців, загальна потреба в яких усім відома, може бути забезпечена організацією мережі спеціалізованих ремісничих училищ в системі Управління трудових резервів.

11. У зв'язку з наступним величезним будівництвом на селі необхідно створити мережу середніх архітектурно-будівельних училищ в обласних або навіть і в районних центрах, залучивши до навчання найбільш здібну сільську молодь для підготовки кадрів колгоспного будівництва.

VI. ПО СЕКЦІЇ ІСТОРІЇ Й ТЕОРІЇ

1. Основне завдання секції — всебічно сприяти піднесенню теоретичних питань радянської архітектури до рівня великих практичних завдань відбудовного будівництва.

2. Пленум відмічає відставання теоретичного фронту архітектури, про що свідчить відсутність монографій у галузі архітектури, не зважаючи на те, що є визначні

історичні пам'ятки українського зодчества, а також прекрасні витвори української радянської архітектури.

3. Пленум зобов'язує Президію Правління Спілки радянських архітекторів подавати допомогу Академії архітектури УРСР і домогтися найближчим часом видання праць та монографій у галузі архітектури, узагальнюючи досвід радянського періоду.

4. Для посилення пропаганди архітектурних знань серед архітекторів та широкої радянської громадськості, створити групу кваліфікованих лекторів-доповідачів з провідних архітекторів.

5. Практикувати друкування й розсилання на місця кращих доповідей і лекцій з питань теорії та практики архітектури.

6. Організувати пересувну виставку історичної української архітектури та архітектури радянського періоду.

7. Опрацювати план проведення екскурсій та експедицій для вивчення вітчизняної архітектури.

8. З метою подання допомоги справі охорони й реставрації пам'яток архітектури, заслухати на засіданні секції план заходів, намічених у цій галузі Управлінням у справах архітектури та Академією архітектури УРСР.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Г. В. Головка — Творчі завдання архітекторів України у відбудові міст і сіл (доповідь)	5
2. Дебати на доповідь	29
3. Резолюція пленуму	77

Безплатно